

НАУКОВА СПІЛЬНОТА

www.spilnota.net.ua

ТРИДЦЯТЬ ДЕВ'ЯТИ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ДИСКУСІЇ

ISSN 2522-963X

Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

26 липня 2019 р.

**Львів
2019**

Тридцять дев'яті економіко-правові дискусії: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. - Львів, 2019.- 96 с.

УДК 330+340 (063)

ББК 65+67я431

ISSN 2522-963X

В збірнику опубліковані доповіді з економічних та юридичних питань, які оприлюднені на сайті www.spilnota.net.ua.

Збірники матеріалів науково-практичних інтернет-конференцій включаються до наукометричної бази даних "PIHЦ/RSCI".

Адреса оргкомітету:
79016, м. Львів, а/с 1621
E-mail: spilnota.net.ua@ukr.net

Оргкомітет Наукової спільноти не завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язкове.

ЕКОНОМІЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Економіка, організація і управління підприємствами, галузями, комплексами

*Галецький Данііл Юрійович
студент, кафедра економіки та
підприємництва, Національний
Технічний Університет України
Київський Політехнічний
Інститут ім. І. Сікорського*

РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВНИЙ ПОКАЗНИК ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Прибуток є основною метою діяльності комерційного підприємства. Він відображає ефективність діяльності підприємства. Але прибуток є абсолютною величиною, яка вимірюється в грошових одиницях. Оцінити прибутковість підприємства лише за показником прибутку дуже важко, оскільки він не враховує масштаби підприємства. Тому для аналізу прибутковості використовується відносний показник рентабельності.

Рентабельність – показник прибутковості, який розраховується як відношення отриманого прибутку до понесених витрат. Даний показник відображається у відсотках і показує наскільки діяльність є прибутковою. А. Д. Шеремет у своїй книзі «Комплексний аналіз господарської діяльності» називає рентабельність основним показником ефективності господарської діяльності.

Показники рентабельності класифікують за такими ознаками:

1. за критерієм часу (моментні, статичні, динамічні);
2. за критерієм витрат (активи, застосовані ресурси, споживчі ресурси);
3. за критерієм результату (загальний прибуток, оподаткований прибуток, чистий прибуток);

4. за критерієм узагальнення (узагальнюючі, локальні, часові);

5. за критерієм інфляції (показники, що враховують та не враховують інфляцію).

Основними показниками рентабельності є:

1. Коефіцієнт рентабельності активів – показує ефективність використання активів компанії для генерації прибутку. Розраховується за формулою (1):

$$\text{Коефіцієнт рентабельності активів} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньорічна вартість активів}} * 100\% \quad (1)$$

2. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу – вказує скільки прибутку було згенеровано на кожную гривню залучених власних коштів. Розраховується за формулою (2):

$$\text{Коефіцієнт рентабельності власного капіталу} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}} * 100\% \quad (2)$$

3. Коефіцієнт рентабельності продукції – вказує обсяг чистого прибутку, який генерує кожна гривня продажів. Розраховується за формулою (3):

$$\text{Коефіцієнт рентабельності продукції} = \frac{\text{Прибуток від реалізації продукції}}{\text{Собівартість реалізованої продукції}} * 100\% \quad (3)$$

4. Коефіцієнт рентабельності діяльності – відображає ефективність роботи підприємства, що націлене на отримання прибутку у короткостроковій перспективі і який вказує на якість управлінських рішень, що стосуються фінансової, операційної та інвестиційної діяльності підприємства. Розраховується за формулою (4):

$$\text{Коефіцієнт рентабельності діяльності} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Загальновиробнича собівартість}} * 100\% \quad (4)$$

5. Рентабельність продажу – характеризує доходність операційної діяльності підприємства. Розраховується за формулою (5):

$$\text{Рентабельність продажу} = \frac{\text{Прибуток від реалізації}}{\text{Чиста виручка від реалізації}} * 100\% \quad (5)$$

Якщо цей показник дозволяє покрити витрати пов'язані з інфляційними процесами та задовольняє підприємця та інвесторів, то

можна сказати, що підприємство є прибутковим і ведення подальшої діяльності є доцільним.

*Міщенко Світлана Олегівна
аспірант Інституту підготовки
кадрів державної служби
зайнятості України, асистент
кафедри «Соціології та соціальної
роботи», Державний вищий
навчальний заклад «Приазовський
державний технічний
університет»*

БЕЗРОБІТТЯ, ЯК НЕГАТИВНЕ ЯВИЩЕ В УМОВАХ ТРУДОРЕСУРСНОЇ ВОЛАТИЛЬНОСТІ

Характерним явищем сучасної економіки України стає безробіття, основною причиною якого можна назвати тривалі економічні кризи, які постійно супроводжувались спадом виробництва та сприяли зниження сукупного попиту.

Протягом останніх років безробіття в Україні має тенденцію до збільшення (рис. 1).

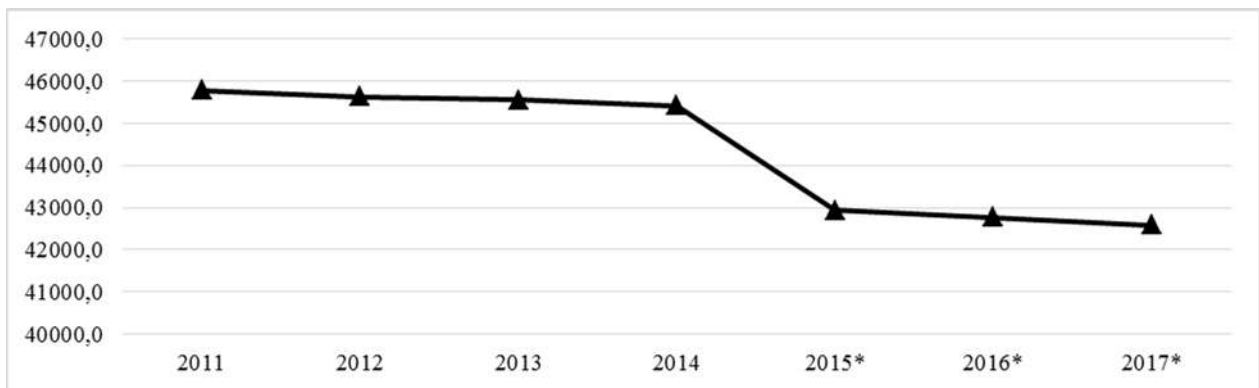

Рис. 1 Динаміка чисельності зайнятого та безробітного населення України у 2011-2017рр. (в середньому, тис. чол.)

Джерело: побудовано автором за офіційними даними Державної служби статистики України [2].

Негативні тенденції на українському ринку праці є ознакою тривалої відсутності державного регуляторного впливу. Так, протягом багатьох років негативні ланцюгові реакції на ринку праці помножувались та створювали різні проблеми соціально-економічного характеру, однією з яких стала професійно-кваліфікаційну деградація робочої сили.

Отже, охоплюючи велику чисельність працездатного населення, безробіття стає масштабною проблемою української сучасності яка підкреслюється трудоресурсною волатильністю країни - негативними демографічними процесами, які впливають на формування перспективної робочої сили (рис.2).

*Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя.

Рис.2 Динаміка чисельності наявного населення України станом на 1 січня 2012-2018рр.

Джерело: побудовано автором за офіційними даними Державної служби статистики України [2].

Визначаючи чисельні показники безробітного населення складно оцінити їх якісну складову. В свою чергу невідповідність попиту та пропозиції на ринку праці, за даними Державної служби зайнятості підтверджує професійно-кваліфікаційну асиметрію (рис. 3).

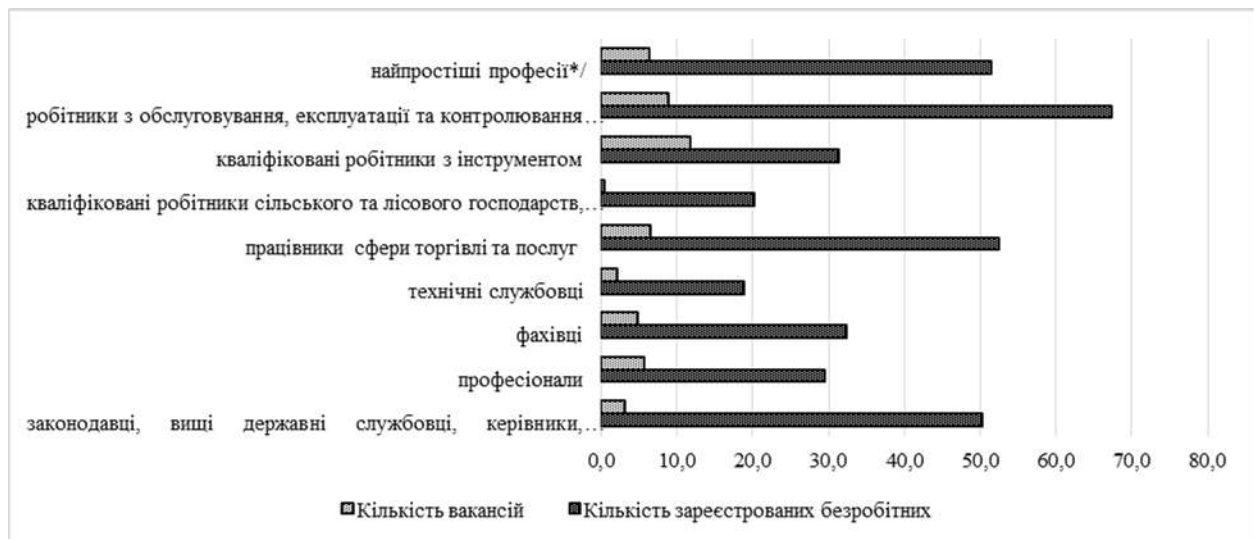

Рис. 3 Динаміка зареєстрованих безробітних та вакансій за професійними групами у січні-грудні 2017рр. (на кінець звітнього періоду, тис. один.)

Джерело: побудовано автором за офіційними даними Державної служби статистики України [2].

Аналізуючи данні рис. 3 можна зазначити, що при наявності вакансій за відповідними професійними групами існує чисельна кількість зареєстрованих безробітних, які не здатні приступити к труду за різних обставин. Така тенденція, підкреслює не лише недостатній рівень кваліфікації щодо вимог вакансії, а і вказує на низький рівень мобільності та вмотивованості до праці безробітного населення, що і стає перепорою реалізації трудової активності.

В таких умовах український ринок праці потребує розробки та реалізації комплексу заходів спрямованих на забезпечення раціонального використання безробітного населення, як активної але незалученої до економіки частини трудових ресурсів. Отже, першочерговим завданням держави, в умовах трудоресурсної волатильності, стає підвищення рівня конкурентоспроможності безробітного населення, що вимагає гнучкості державної політики та швидкої реакції інститутів на зміни, які відбуваються на ринку праці.

Професійне навчання безробітного населення є фактором підвищення його конкурентоспроможності, саме тому у сучасних умовах професійне навчання повинно бути розглянуто, як

професійний розвиток який стає дієвим інструментом збалансування попиту та пропозиції робочої сили на ринку праці.

Питання розвитку освіти безробітного населення, набуття додаткових навичок і можливостей підвищення конкурентоспроможності, завжди знаходяться у полі зору науковців. Досліджуючи досвід розвинених країн світу підтверджено, що збалансування потреб економіки та освітньої системи може здійснюватися в різних обсягах, формах та мати різний зміст [1].

Проте, у всьому світі дуальне навчання, як система взаємодії освіти та бізнесу набула поширення, що дозволяє визнати її доцільність [1]. Результатом такої освіти стає підвищення ефективності підготовки кваліфікованих робітників та фахівців, оскільки це пов'язано з практичним навчанням здобувачів освіти безпосередньо на підприємстві, з їх «зануренням» у професійну діяльність в період проходження навчальної, виробничої практики.

Поділ навчання на теоретичний та практичний модулі при дуальній освіті, в першу чергу, спрямовано на освоєння певної професійної компетенції. Так, отримання практичних навичок безпосередньо на підприємстві підтверджувало власну ефективність на протязі декількох десятиліть у західних країнах [3].

Залучення безробітного населення до активної зайнятості, яке забезпечує формування особистісного потенціалу, визначено основною функцією Державної служби зайнятості України.

Система Державної служби зайнятості Україні передбачає одинадцять навчальних закладів - Центрів професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості, які згідно зі Статутом здійснюють професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації зареєстрованих безробітних, а також працюючих осіб та незайнятого населення.

Станом на 01.01.2019 року у різних регіонах України, на базі Центрів професійно-технічної освіти ДСЗУ здійснюється професійне навчання безробітного населення більше ніж за 86 ліцензованими, в установленому порядку, професіями, спеціальностями та обсягами навчання.

Оскільки головним завданням Центрів професійно-технічної освіти стає забезпечення права громадян України на професійне

навчання з метою задоволення потреб економіки країни у кваліфікованих і конкурентоспроможних на ринку праці робітниках, навчальні заклади почали поступово запроваджувати елементи дуальної освіти.

В свою чергу, низький рівень просторової мобільності безробітного населення, у тому числі з освітньою метою не сприяє збільшенню професійно-кваліфікаційного рівня безробітного населення.

Проаналізував основні тенденції розвитку освітніх форм у західних країнах, визначено, що дистанційне навчання зарекомендувало власну ефективність масовістю та доступністю, індивідуалізацією та гнучкістю, а також самостійним опануванням навичок[1].

З огляду на низький рівень освітньої мобільності безробітного населення існує потреба до пріоритетів професійного навчання безробітного населення включити дуальну форму навчання з елементами дистанційного-теоретичного модуля на базі Центрів професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості. Така віртуальна форма теоретичного навчання стане значним потенціалом доступності освіти та її регіональної спрямованості, що дозволить частково переорієнтувати безробітне населення на реальні потреби економіки.

Підсумовуючи можна зазначити, що урізноманітнення форм професійного навчання безробітного населення на базах Центрів професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості України сприятиме подоланню бар'єрів територіальної недоступності та залученню більшої чисельності безробітного населення до освітнього процесу, що в свою чергу забезпечить підвищення конкурентоспроможності та задоволення потреб роботодавців у робочій силі.

Література:

1. Лук'янова Л. Законодавче забезпечення освіти дорослих: зарубіжний досвід / Лариса Лук'янова; Українська Асоціація освіти дорослих. – Київ: ТОВ «ДКС-Центр», 2017. – 147с.

2. Офіційний сайт: Державна служба статистики - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Радкевич В.О. Модернізація професійної освіти і навчання: проблеми, пошуки і перспективи: зб. наук. пр. / [ред. кол. : В.О. Радкевич (голова) та ін.]. – К.: Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, 2015. – Вип. 7. – К.: «НВП Поліграфсервіс». – 201 с.

*Гнатченко Олена Володимирівна
Придніпровська державна академія
будівництва та архітектури*

*Галушко Олена Ігорівна
Придніпровська державна академія
будівництва та архітектури*

КОНТЕНТ-МАРКЕТИНГ ЯК ФАКТОР ЗБІЛЬШЕННЯ ПРОДАЖІВ

Контент – це інформаційне наповнення веб-сайтів, соцмереж та інших онлайн ресурсів (текстова, графічна, аудіо та відео інформація), а також книги, буклети, газети, інструкції, збірники статей та методичних матеріалів, вміст email-розсилок та ін. Тобто контент це те, завдяки чому відвідувачі привертаються на сайт, утримується аудиторія і відбувається покупка, адже магазину необхідно виділятися на фоні конкурентів. Без якісного релевантного контенту будь-який інтернет-магазин, незалежно від популярності брендів що він продає, не завоює аудиторію.

Вимоги користувачів щодо якості та структури контенту веб-сайтів постійно посилюються, отже корисний і унікальний контент стає все більш ефективним інструментом інтернет-маркетингу. Згідно з даними Content Marketing Institute, багато світових брендів близько 29% своїх маркетингових бюджетів витрачають на створення контенту, а 85% корпорацій у США пов'язують свій успіх з контент-маркетингом. Опитування компанії Salesforce свідчить, що 57% респондентів вважає якісний контент основним стимулом продажу [1].

Проаналізуємо, яким має бути ефективний контент та як і чим він може допомогти маркетологам і продавцям. Основне завдання сайту - надання інформації. За останні роки алгоритми пошукових систем суттєво додали в можливості аналізувати данні, отже сьогодні без якісного контенту, що має високі показники унікальності і який

би притягнув цільову аудиторію, не обійтися. Корисний та унікальний контент надає максимально релевантну інтересам відвідувачів інформацію і значно впливає на розкрутку сайту у пошукових системах. Контент дозволяє поліпшити видимість, потрапити в топ пошукових запитів, генерувати ліди (перехід відвідувачів на сайт) та наростити клієнтську базу. Важливими є й поведінкові чинники ранжирування, відповідно до яких впроваджуються унікальні зображення (картинки), відео, приємна оку графіка. Все це сприяє підвищенню авторитету сайту та його відвідуваності [2].

Мистецтво контент-маркетингу полягає в умінні балансувати на межі і надавати цільовій аудиторії цінні, інформативний матеріал без прямого заклику до дії і нав'язування покупки. Такий вид маркетингу дозволяє відійти від консервативних методів реклами на інтернет-майданчиках і просуватися куди більш ефективно. За інформацією платформи Eloqua, контент-маркетинг дозволяє залучати приблизно в 3,5 рази більше відвідувачів сайту, ніж його пошукове просування [3]. Багато фахівців сходяться на думці, що саме контент-маркетинг приходить замість традиційної інтернет-реклами, яка вже набридла усім. Сьогодні на перше місце виходить якісний та корисний контент, що з'являється саме у тих ЗМІ, які читають й найголовніше яким довіряють ваші потенційні клієнти.

Для створення якісного контенту необхідно розуміти портрет цільової споживача, отже контент-маркетинг спирається на он-лайн та оффлайн маркетингові дослідження, первинну та вторинну маркетингову інформацію. В свою чергу, контент-маркетинг дозволяє отримати зворотній зв'язок про вподобання відвідувачів та доповнити результати маркетингових досліджень корисною інформацією. Канали просування контенту можуть бути різними: - тематичний блог; інфографіка; вебінари і конференції; подкасти; відеоблог; whitepapers («білі сторінки») та інше. Незалежно від його типу, контент завжди переслідує чіткі цілі: позиціонування себе на ринку і комунікація з кінцевим споживачем.

Основна проблема при роботі з контентом полягає не стільки у його якості або кількості, скільки у відсутності чіткого

розуміння, навіщо і кому він потрібен. Отже перш ніж починати роботу зі створення та просування текстів, фото і відео, слід вибудувати цілісну стратегію та концепцію контент-маркетингу, що має містити наступні складові: мета, цілі та їх KPI, інструменти контент-маркетингу, вимоги до якості та унікальності контенту, канали просування, плани-графіки розміщення контенту, відповідальні особи та їх функціональні обов'язки.

Регулярна поява контенту на сайті, ведення блогів, інформативні пости в соціальних мережах допомагають збільшити кількість відвідувачів, підвищити лояльність до бренду компанії та сформувати позитивний імідж. Якщо контент цікавий для репостів і обговорень, користувач втягується у процес спілкування, що допомагає перейти від «холодних» лідів до «гарячих» (тобто перетворення простого відвідувача у покупця). Не варто забувати про те, що якісний і унікальний контент допомагає заощадити на рекламі, оскільки сайти, що часто оновлюються, краще індексуються пошуковими системами.

Актуальна інформація необхідна і самим продавцям для розуміння переваг товару або послуги, загальної ситуації на ринку, ведення продуктивного діалогу з клієнтом, а аналітичні статті це відмінний спосіб підвищити кваліфікацію персоналу компанії. Отже, в сучасному світі контент-маркетинг став однією з найважливіших складових маркетингової діяльності будь-якої компанії.

Література:

1. Від слів до продажу: контент на допомогу маркетингу [Електронний ресурс] - Електрон. журн. - Друкарня Вольф, 2018. - Режим доступу: <https://wolf.ua/uk/blog/ot-slov-k-prodazham-kontent-v-promoshch-marketingu/>
2. Унікальний контент сайту і його вплив на позиції сайту [Електронний ресурс] - Електрон. текстові дан. - Компанія "Акадес". - Режим доступу: <https://acades.by/blog/unikalnyij-kontent-sajta-i-ego-vliyanie-na-poziczii-sajta/>
3. Колінько А. Коли пора братися за контент-маркетинг в е-commerce [Електронний ресурс] - Електрон. журн. - Промодо, 2017. - Режим доступу: <https://promodo.ua/ua/blog/kogda-pora-prinimatsya-za-kontent-marketing-v-ecommerce.html>

*Луцик Юлія Олександрівна
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та
фінансового забезпечення,
Національний університет
оборони України імені
Івана Черняхівського*

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

Відповідно до статті 26 Бюджетного кодексу України внутрішнім аудитом є діяльність підрозділу внутрішнього аудиту, спрямована на удосконалення системи управління, запобігання фактам незаконного, неефективного та нерезультативного використання бюджетних коштів, виникненню помилок чи інших недоліків у діяльності бюджетних установ, поліпшення системи внутрішнього контролю.

Тобто іншими словами, об'єктом внутрішнього аудиту є вся діяльність установи або окремі питання чи заходи, які запроваджуються керівним складом по впровадженню і реалізації саме системи внутрішнього контролю, що передбачає дотримання принципів законності і ефективності в використанні бюджетних коштів, досягненні установою певних результатів у відповідності до встановленої мети діяльності і основних завдань організації.

Р. Адамс, автор книги «Основи аудиту» наводить класичне висловлювання, що стосується аудиту: «Без аудиту нема надійності рахунків. Без надійності рахунків нема контролю. А без контролю чого вартує влада».

Сьогодні ми перебуваємо в процесі впровадження системи державного внутрішнього фінансового контролю відповідно до зобов'язань, взятих в рамках реалізації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. В

Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки, що була схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України, говориться про важливе завдання, яке в основному полягає у підвищенні фінансової дисципліни у державному секторі економіки, особливо в умовах обмеженості державних фінансових ресурсів.

При чому, основними завданнями є посилення інституційної спроможності Державної аудиторської служби щодо проведення аудитів і підвищення ефективності інспектування. Основним показником, за яким вимірюється досягнення результату, є збільшення частки об'єктів контролю, відібраного на основі ризик-орієнтованого планування.

На сьогоднішній день, зроблено чимало в напрямку розвитку системи внутрішнього аудиту. Так, було розроблено і удосконалено нормативно-правове забезпечення з питань внутрішнього контролю і внутрішнього аудиту, яке відповідає міжнародним стандартам та найкращим практикам Європейського Союзу.

Налагоджено співпрацю з міжнародними інституціями у сфері державного внутрішнього фінансового контролю.

З метою посилення незалежності підрозділів внутрішнього аудиту запроваджено підписання Декларації внутрішнього аудиту. Декларацією внутрішнього аудиту визначено: мету (місію) та цілі діяльності з внутрішнього аудиту; принципи незалежності Департаменту аудиту та територіальних управлінь внутрішнього аудиту; способи, якими забезпечується організаційна та функціональна незалежність внутрішнього аудиту; основні повноваження та обов'язки Департаменту аудиту та територіальних управлінь внутрішнього аудиту.

Саме головне, наразі сформовано Департамент гармонізації державного внутрішнього фінансового контролю, що діє у складі Міністерства фінансів України. Центральний підрозділ гармонізації є невід'ємною складовою державного внутрішнього фінансового контролю і водночас своєрідним містком, якій з'єднує між собою внутрішній контроль і внутрішній аудит. Основним завданням Центрального підрозділу гармонізації є формування і реалізація державної політики у сфері державного внутрішнього фінансового

контролю а також гармонізація внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту відповідно до визначених міжнародних стандартів та кращих практик.

Можна зробити висновок, що питанню розвитку системи внутрішнього аудиту в державному секторі приділяється багато уваги. Стратегічною ціллю є досягнення та у подальшому забезпечення повної відповідності діяльності Міжнародним основам професійної практики внутрішнього аудиту, так як аудит повинен проводитись відповідно до загальноприйнятих у міжнародній практиці стандартів з урахуванням вітчизняного досвіду.

Література:

1. Бюджетний кодекс
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.09.2013 №774 «Про Стратегію розвитку системи управління державними фінансами»
3. Міністерство фінансів України «Методологічні вказівки з внутрішнього аудиту в державному секторі», К., 2019
4. Немченко В. Аудит. (Основи державного, незалежного професійного та внутрішнього аудиту). – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 540с.

Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці

*Задорожня Тетяна Миколаївна
кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри
управлінського обліку, бізнес-
аналітики та статистики
Університету державної
фіскальної служби України*

*Параниця Надія Володимирівна
кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри
управлінського обліку, бізнес-
аналітики та статистики
Університету державної
фіскальної служби України*

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ

Розширення зовнішньоекономічних зв'язків між країнами в умовах глобалізації, як правило, здійснюється на міжнародному ринку та конкурентних засадах. Звичайно ж країни з розвиненими промисловими технологіями в умовах міжнародної конкуренції мають особливі експортні переваги у порівнянні з відсталими країнами. При цьому неконтрольований імпорт в такі країни за певних умов призводить до зникнення багатьох виробництв і навіть галузей, що безпосередньо призводить до зростання безробіття. Для того щоб уберегти національні економіки від негативного впливу неконтрольованого експорту в таких країнах виникає необхідність у визначенні показників, що характеризують ефективність зовнішньої господарської діяльності в умовах міжнародної конкуренції.

Завдання статистики зовнішньоекономічних зв'язків полягають в

поданні кількісної інформації про стан і розвиток зовнішньоекономічної діяльності країни в нерозривному зв'язку з її якісною характеристикою. Для оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності використовуємо показники представлені в таблиці 1 [1].

Таблиця 1

**Система зовнішньоекономічних показників ефективності
взаємозв'язків країн**

Коефіцієнт	Формула	Область застосування	
		Для розвинутих країн	Для країн що розвиваються
A	$\frac{E}{I}$	$\geq 100\%$	$\geq 100\%$
B	$\frac{FDI}{GDP}$	$\geq 15\%$	$\geq 10\%$
F	$\frac{ED}{GDP}$	$\geq 113\%$	$\geq 170\%$

Джерело: розраховано авторами за даними [2].

Де A – коефіцієнт покриття імпорту експортом, %;

B – відношення прямих іноземних інвестицій до ВВП, %;

F – коефіцієнт покриття зовнішнього боргу ВВП, %;

E – об'єм експорту, млн.дол.США;

I – об'єм імпорту, млн.дол.США;

FDI – прямі іноземні інвестиції, млн.дол.США;

GDP – валовий внутрішній продукт, млн.дол.США;

ED – зовнішній борг України, млн.дол.США;

Для обліку інвестицій в реалізації зовнішньоекономічної діяльності на основі даних (табл.1) передбачається використовувати розрахунковий коефіцієнт, який характеризує оцінку ефективності зовнішньоекономічних зав'язків України. Використовуючи, наступний алгоритм розрахунку ми отримуємо коефіцієнт ефективності зовнішньоекономічних зв'язків України:

$$K_{зед} = A * B * F * 100\% \text{ або } K_{зед} = \frac{E}{I} * \frac{FDI}{GDP} * \frac{ED}{GDP} * 100\%$$

Даний метод показує вплив прямих іноземних інвестицій і зовнішнього боргу на зниження або збільшення обсягів експорту і імпорту. На скільки відсотків відбудеться зміна співвідношення

експорту до імпорту, в разі зміни в співвідношенні прямих іноземних інвестицій до зовнішнього боргу.

На основі даних Державної служби статистики України, Світового банку та Мінфіну України здійснимо статистичний аналіз коефіцієнтів за 2010–2018 р.р. (табл. 2).

Таблиця 2

**Аналіз показників зовнішньоекономічних взаємозв'язків за
період 2010–2018 рр.**

Рік	Коефіцієнт покриття імпорту експортом, %	Прямі іноземні інвестиції до ВВП, %	Зовнішній борг до ВВП, %	Рівень економічного росту
2010	45,42	28,58	75,79	9,84
2011	43,82	27,81	71,92	8,76
2012	47,18	27,42	71,81	9,29
2013	52,86	28,21	73,68	10,99
2014	55,32	40,75	107,79	24,30
2015	56,72	42,33	139,39	33,47
2016	53,98	34,44	127,30	23,67
2017	51,11	27,85	101,22	14,41
2018	54,21	24,16	89,11	11,67

Джерело: розраховано авторами за даними [2-4].

Аналізуючи макроекономічні показники зовнішньоекономічної діяльності України (табл.2) за період 2010 -2018 р.р. бачимо, що коефіцієнт покриття імпорту експортом змінюється з 45,42% зріс до 54,21%. Коефіцієнт відношення прямих іноземних інвестицій до ВВП навпаки знизився із 28,58% до 24,16%, це сталося за рахунок зниження прямих іноземних інвестицій. Зріс коефіцієнт покриття зовнішнього боргу ВВП в 2010 році він становив 75,79%, найбільше значення цього показника в 2015 році – 139,39%, а в 2018 році – 89,11%. Це відбувається за рахунок збільшення зовнішнього боргу України, що в свою чергу негативно впливає на економіку в цілому.

Література:

1. Лаврова Ю.В. Економіка підприємства та маркетинг. Конспект лекцій. Х.: ХНАДУ, 2012. 133 с. URL: <https://buklib.net/books/37226/>
2. Офіційний сайт Світового банку. URL: <http://data.worldbank.org>.
3. Офіційний сайт Мінфін України [Електронний ресурс]. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>
4. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://bank.gov.ua>

Банківська справа. Гроші, фінанси і кредит

*Борисенко Наталія Вікторівна
Придніпровська державна академія
будівництва та архітектури*

*Галушко Олена Ігорівна
Придніпровська державна академія
будівництва та архітектури*

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

Під державним боргом розуміють сукупність усіх боргових зобов'язань держави перед своїми кредиторами - юридичними та фізичними особами, іноземними державами, організаціями та ін. Валовий зовнішній борг - це загальний обсяг заборгованості за всіма існуючими зобов'язаннями (зовнішніми позиками та невиконаними за ними процентами) резидентів економіки країни перед нерезидентами. Слід відрізняти валовий зовнішній борг від державного зовнішнього боргу. Валовий зовнішній борг містить в собі як державний зовнішній борг (уряду та Нацбанку), так і недержавний (банків, національних та акціонерних компаній тощо) [1].

До основних причин виникнення і збільшення державного боргу можна віднести [2]: хронічний дефіцит Державного бюджету; перевищення темпів зростання державних видатків над темпами зростання державних доходів; дискреційна фіскальна політика, що направлена на зменшення податкового навантаження без відповідного скорочення державних витрат; розширення економічної функції держави; залучення коштів нерезидентів з метою підтримки стабільності національної валюти; вплив політичних бізнес-циклів (наприклад, надмірне збільшення державних видатків напередодні виборів, та інші). Тобто зростання державного боргу може мати конструктивний характер, якщо національна економіка знаходиться у стадії зростання, та держава фінансує розвиток масштабних інфраструктурних та інноваційних проектів, які призведуть до

створення нових робочих місць та генеруватимуть податки до бюджету. Але найчастіше зростання державного боргу має деструктивний характер та трапляється у випадках, коли держава не в змозі фінансувати видатки за рахунок запланованих надходжень. Зростання державного боргу за рахунок зовнішніх запозичень (тобто зростання зовнішнього державного боргу) пов'язано з високими валютними ризиками, особливо в періоди різких коливань курсів валют.

Аналіз динаміки валового зовнішнього боргу України (рис. 1) свідчить про сталу тенденцію його зростання у період 2004-2013 рр., та про його стабілізацію у 2014-2018 рр. У той же час зовнішній борг сектору державного управління має стійку тенденцію зростання протягом всього періоду, що досліджувався. Тобто стабілізація валового зовнішнього боргу у 2014-2018 рр. відбулась переважно за рахунок скорочення зовнішнього боргу недержавного сектору, що свідчить про бюджетні диспропорції та неефективне управління державними фінансами.

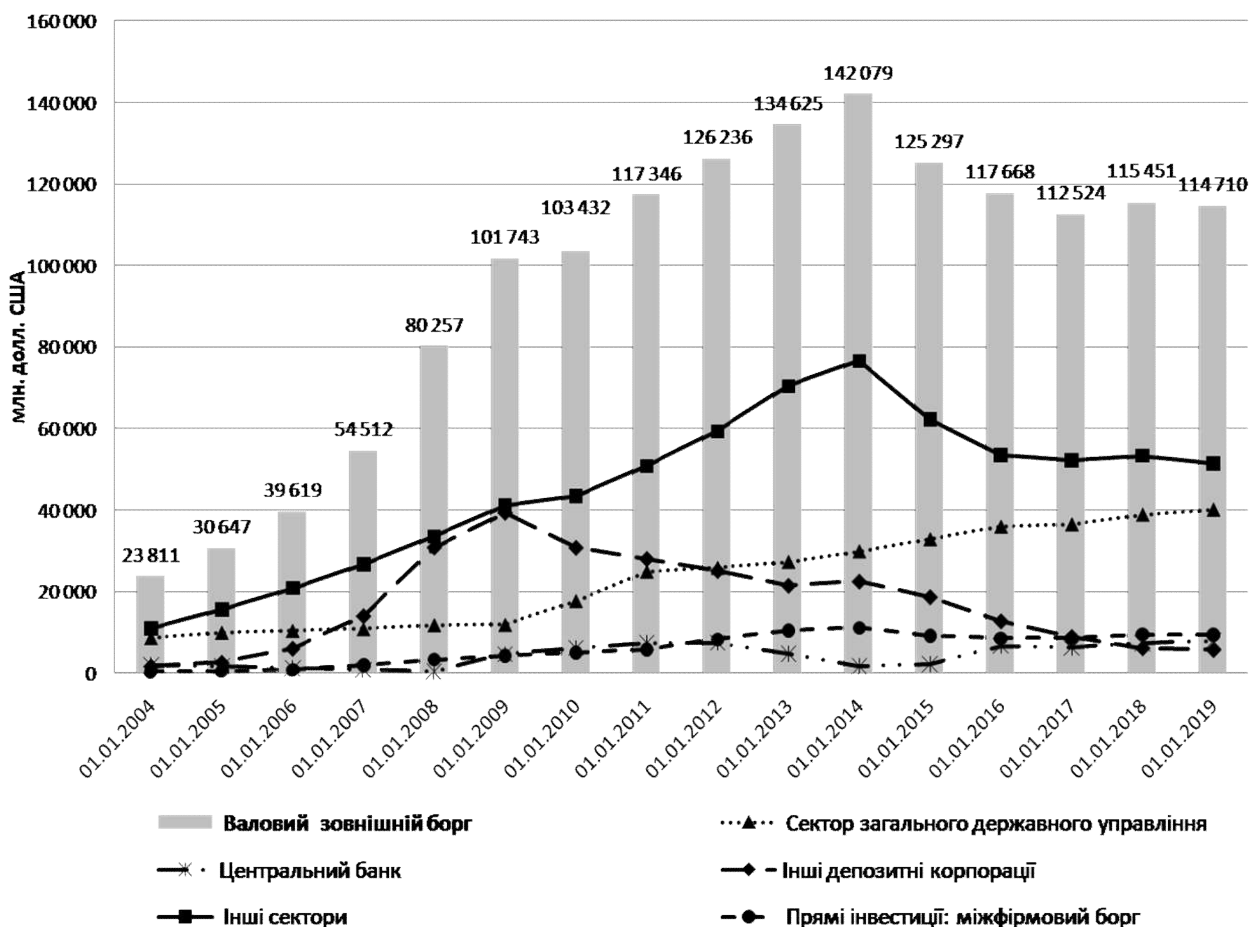

Рис. 1. Динаміка змін валового зовнішнього боргу України та його складових (за даними [3])

Шляхами зниження державного боргу та покращення фінансової безпеки мають бути [4]: розробка законодавчого забезпечення формування державного та гарантованого державою боргу; збільшення частки боргу в національній валюті у загальній сумі державного і гарантованого державою боргу України; надання переваги довгостроковому залученню позик; здійснення планування державної заборгованості на часовому інтервалі у декілька років; здійснення жорсткого контролю цільового використання коштів суб'єктів господарювання, отриманих під державні гарантії; переорієнтація державної боргової політики на фінансування розвитку експортних та високотехнологічних галузей національної економіки; запровадження фіскальної децентралізації.

Таким чином, за рахунок пропонованих заходів можливе вдосконалення боргової політики держави та її переорієнтація на фінансування розвитку економіки, формування нових підходів до управління державним боргом та поступове наближення боргового навантаження до економічно безпечного рівня. Тільки ефективна боргова політика може підвищити рівень боргової безпеки, дозволить знизити розмір дефіциту державного бюджету та сприяти економічній міцності країни.

Література:

1. Валовий зовнішній борг України [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Київ: ТОВ «МінфінМедіа», 2008–2019. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/foreigndebt/> – Назва з екрана.
2. Федосов В. М., Вигівська Ю. П. Вплив державного боргу на фінансову безпеку України // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 1. – С. 408–412.
3. Офіційний сайт Національного банку України: Статистика [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – НБУ, 2008–2019. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/statistic/> – Назва з екрана.
4. Марків Г., Синявська Л., Рубай О. Вплив державного боргу на боргову безпеку України // Аграрна економіка. – 2015 – Т. 8. – № 3–4. – С. 29–37.

*Македон Галина Миколаївна
кандидат економічних наук,
Відокремлений підрозділ
Національного університету
біоресурсів і природокористування
України "Ніжинський
агротехнічний інститут"*

ПРОБЛЕМА ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ У КОНТЕКСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

В міжнародному поділі праці провідним напрямком економічної спеціалізації нашої країни має стати агропромисловий комплекс, і перш за все, сільськогосподарське виробництво. Не дивлячись на певні позитивні зрушення останніх років в частині використання аграрного потенціалу, зокрема у зерновому господарстві, проблеми комплексного і збалансованого розвитку сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм, їх належне інфраструктурне облаштування та інтеграція з переробною промисловістю залишаються надзвичайно гострими. Це позначається на рівні облаштованості сільських територій та зайнятості сільського населення відповідно до змісту європейських стандартів [2].

У широкому трактуванні аграрний сектор складається із двох головних підрозділів – сільського господарства та сільських територій. Аналіз особливостей розвитку аграрного сектора у радянський період свідчить про те, що головна увага приділялася першому структурному підрозділу, а проблеми сільського соціуму розглядалися лише у контексті забезпечення аграрного комплексу робочою силою. Таке ставлення до сільських мешканців, поряд з існуючими відмінностями в умовах життя між містом і селом, обмеженістю ринку праці зумовлювали швидкі темпи відтоку молоді із сільської місцевості. Наслідком помилок в аграрній політиці стали складна демографічна ситуація на селі, знелюднення сільських

поселень, швидке старіння сільських мешканців, формування негативного іміджу сільських територій як місця, несприятливого для проживання та самореалізації особистості. На жаль, у перші пострадянські часи політика ігнорування інтересів сільських територій продовжилася, що знайшло відображення у кількох нормативно-законодавчих актах, цільових програмах нібито підтримки сільської місцевості. В останні роки на рівні науковців, управлінців та експертів пріоритетною стала політика сільського розвитку, яка ґрунтується на концепції багатофункціональності села.

Аналіз динаміки розвитку різних структурних частин аграрного сектора Чернігівської області свідчить про, що як і в попередні роки, основою сільської економіки регіону залишається аграрна сфера. Останнім часом у ній відбулися і надалі тривають вагомі зміни галузевого та територіального характеру, які мають вплив на розвиток сільських територій. Водночас слід зауважити, що попри різну динаміку, масштаби і темпи розвитку аграрного виробництва у різних частинах області, рекордні збори зернових, сільські території як і раніше потерпають від депопуляції, безробіття, міграційного відтоку населення, деградації соціальної інфраструктури та поселенської мережі. Це свідчить про те, що традиційні види економічної діяльності села практично вичерпали свій ресурс, а тому пошук шляхів активізації розвитку сільських територій тісно пов'язують з позааграрними видами діяльності.

Зважаючи на особливості географічного положення, природно-ресурсний потенціал Чернігівської області, стан демографічної ситуації та поселенської мережі регіону, структуру її економіки, оптимальними для активізації розвитку сільських територій цього регіону слід вважати такі види діяльності: аграрна сфера, сільський зелений туризм, транскордонне співробітництво, народні промисли і підприємництво.

Як уже зазначалося, на найближчу перспективу основу сільської економіки районів Чернігівської області буде складати аграрна сфера. Головним виробником аграрної продукції у регіоні є селянські господарства. Особливо висока питома вага їх у північних районах області, де такі господарства є формою виживання сільських мешканців. При цьому вони характеризуються надзвичайною

стійкістю до негативних впливів, різноманітністю та спроможністю до адаптації. За таких обставин одним із пріоритетних напрямків розвитку аграрної сфери є створення селянських господарств товарного типу, діяльність яких зорієнтована на продаж продукції. Перспективним є також формування у сільських громадах кооперативів різного типу (обслуговуючих, комунально-побутових, садово-городніх тощо), пов'язаних насамперед із переробкою молока та м'яса. Такий підхід посилить конкурентні можливості селянських господарств на ринку продовольства, особливо у контексті жорстких вимог до якості продукції з боку потенційних споживачів у країнах ЄС, а також сприятиме зростанню доходів сільських мешканців.

Не менш актуальним завданням є стимулювання розвитку фермерських господарств, зростання їх ролі та значущості не лише у виробництві аграрної продукції, а й у підтримці сільського соціуму та збереженні поселенської мережі. Регіональні органи влади мають створити привабливі умови для розвитку фермерства, насамперед, у північних районах області, куди через несприятливі природні передумови не приходять потужні агрохолдинги. Ще одним перспективним напрямком у складі аграрної сфери є стимулювання виробництва екологічно чистої продукції. На території області уже зареєстровано кілька господарств такого типу, які успішно розвиваються.

Серед позааграрних видів діяльності особливу роль у порятунку сільських територій науковці та практики відводять сільському зеленому туризму. Його розвиток у більшості європейських країн якраз і був зумовлений пошуком нових, позааграрних видів діяльності на селі, оскільки забезпечити сталий розвиток сільських територій у рамках традиційної сільської економіки практично неможливо. Чернігівщина володіє сприятливими передумовами для розвитку даного виду економічної діяльності (природно-ресурсний потенціал, значний житловий фонд на селі, відносна дешевизна харчування та проживання тощо), у регіоні уже функціонують обласна асоціація та кілька відомих осередків сільського зеленого туризму. Є, безперечно, і негативні моменти, як-то: невизначеність нормативно-законодавчої бази, низька якість житлового фонду та доріг, низькі доходи населення. Перевага сільського зеленого

туризму, порівняно з іншими видами позааграрної економіки, полягає у його комплексному впливові на розвиток сільських територій. Це і розширення можливостей для реалізації сільськогосподарської продукції, і покращання благоустрою сільських поселень, і розширення зайнятості сільського населення, і додатковий заробіток для сільських мешканців.

Чернігівщина є прикордонним регіоном, що створює певні можливості для активізації розвитку тих сільських поселень, які або безпосередньо прилягають до кордону, або розміщуються у контрольно-пропускних пунктах чи на транспортних комунікаціях. Можна окреслити кілька позитивних для розвитку сільських територій моментів, які виникають у результаті використання переваг транскордонного співробітництва: розширення ринку праці сільського населення; диверсифікація функцій сільських територій; збільшення доходів сільських мешканців; зростання підприємницької активності населення; формування у сільських районах «полісів економічного зростання».

Проблема стимулювання розвитку сільських територій з метою перетворення їх на комфортне місце для проживання населення не втрачає своєї актуальності. Розв'язанню проблем сільського розвитку має посприяти Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2027 року, проект якої розроблено за ініціативи Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України.

Література:

1. Барановський М.О. Наукові засади суспільно-географічного вивчення сільських депресивних територій: монографія / М.О. Барановський. – Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2009. – 396 с.
2. Бутко М.П. Проблеми зайнятості на селі та інституційні аспекти їх розв'язання в контексті сільського розвитку / М.П. Бутко // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2015. – № 3 (113). – С. 33-38

ЮРИДИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Міжнародне право

*Maksurov Alexey Anatolevich
PhD in Law, Professor, Kiev National
University named after
Taras Shevchenko*

COORDINATION AS A LEGAL MECHANISM OF THE ORGANIZATION OF FOREIGN POLICY ACTIVITY OF THE SLOVAK REPUBLIC

Coordination is an effective legal mechanism for organizing the foreign policy activities of the Slovak Republic.

According to REPORT ON THE FOREIGN POLICY ACTIVITIES OF THE SLOVAK REPUBLIC [1], the context of the crisis had an adverse impact on the universal endeavor to secure stability, prosperity and sustainable development in the world, brought about new impulses and challenges, and retarded or even halted the positive trends of integration. On the other hand, the economic downturn compelled the international community to search and find ways of making international dialogue more systematic, and inspired an unprecedented effort towards global coordination of anti-crisis measures. In collaboration with other domestic partners, the MFA launched an effort aimed at ensuring a more effective coordinated presentation of Slovakia abroad. Effective and good bilateral relations are essential to ensuring the successful pursuit of Slovakia's foreign policy interests within the system of international relations. Slovakia achieved effectiveness in this area through the targeted coordination of foreign policy activities by the president, parliament cabinet, individual ministries and specialised agencies. In close coordination between the MFA and the Ministry of Defence, Slovakia actively participated in discussions that led to the adoption of strategic decisions at top NATO events in 2009, including the meetings of foreign

affairs ministers in March and December, meetings of defence ministers in February, June and October, and the NATO Summit held on the occasion of the 60th anniversary of NATO in Strasbourg and Kehl in April 2009. The Slovak Republic, as a coordinator for national reports under Protocol V of the Convention of Certain Conventional Weapons (CCW), contributed towards increasing the number of submitted national reports on the implementation of the Convention by individual State Parties. Also in this respect, Slovakia belongs to those CCW members who are consistently compliant with their legal and political commitments. Within the jurisdiction of the UN and the specialized agencies of the UN system, the Slovak Republic supported processes aimed at eliminating the negative impact of the crisis on the maintenance of international order, particularly in coordination with EU countries.

The Slovak Republic, in close coordination with other EU Member States, took part in the discussion on the scale of assessments for the apportionment of the expenses of the United Nations. In 2009, Slovakia continued constructive cooperation with the World Health Organisation (WHO). Slovakia was one of four EU countries elected to the Coordination Board of the Joint United Nations Programme on HIV/AIDS (UNAIDS). In May 2009, UNAIDS representatives paid their first working visit to the Slovak Republic.

Thus, the practice of coordinating regulation in Slovakia can be considered effective.

Literature:

1. REPORT ON THE FOREIGN POLICY ACTIVITIES OF THE SLOVAK REPUBLIC // <http://www.mzv.sk/documents/30297/2568657/100415+2009+Report+on+the+Foreign+Policy+Activities+of+the+Slovak+Republic+2009>

Sobolev Daniil Vladimirovich
student of the Faculty of Law, Kuban
State University

Kozin Sergey Sergeevich
student of the Faculty of Law, Kuban
State University

Научный руководитель:
Малиновский Олег Николаевич
кандидат юридических наук,
доцент, Кубанский
государственный университет

**ARMED CONFLICT IN SYRIA AS A FACTOR IN THE
EMPOWERMENT OF THE AGENCY FRONTEX /
ВООРУЖЕННЫЙ КОНФЛИКТ В СИРИИ КАК ФАКТОР
РАСШИРЕНИЯ ПОЛНОМОЧИЙ «ФРОНТЕКСА»**

Annotation: This article examines the causes and preconditions of the civil war in Syria, which resulted in flows of refugees to European countries, and also analyzes the response of the European Union, expressed in the reorganization of the agency Frontex.

Keywords: Frontex, European Border and Coast Guard, Syria, European Union, Arab Spring, refugees, law.

Миграция возникла со времен зарождения человечества и изначально делилась на два вида: добровольная и вынужденная. Последняя имеет множество причин, однако в рамках последних столетий наиболее актуальными из них оказываются кровопролитные вооруженные конфликты. Согласно данным ООН от 2017 года суммарное количество мигрантов во всем мире насчитывает около 260 млн. человек [1].

Одним из наиболее громких событий нынешнего десятилетия с точки зрения миграции стала Арабская весна, в рамках которой происходило поэтапное свержение правящих режимов на Ближнем

Востоке. Конфликт в Сирии занимает ключевую позицию в формировании одних из самых масштабных потоков беженцев во всем мире, что имеет под собой ряд причин. С момента разделения Османской Империи и установления мандатной системы управления ее территориями, выделенными без учета этнических и религиозных особенностей, сформировалась предпосылка будущего конфликта интересов, что значительно усилилось установлением диктаторского режима с формированием соответствующей этнической элиты и экономическими потрясениями. Будучи стратегически важной точкой на карте мира, Сирия не по своей воле вовлекла в участие в гражданской войне огромное количество участников от Турции и Израиля до России и США, включая всевозможные террористические группировки и военизированные организации, а сам конфликт приобрел религиозный, национальный, ресурсный и геополитический окрас, что в свою очередь стало причиной массового бегства миллионов людей, многие из которых устремились в наиболее защищенную от потрясений Европу [2].

Разработанное в контексте Второй мировой войны международное законодательство по правам беженцев являлось актом человеческого гуманизма, а также трактовалось экономическими потребностями в рабочей силе пострадавших государств. Сегодня же ситуация в корне изменилась, и огромная финансовая нагрузка, а также обуславливающее угрозу безопасности территориальное происхождение потоков беженцев вынудили Евросоюз реформировать законодательство и сам подход к ситуации.

Так, в 2016 г. произошла реорганизация осуществляющего координацию в управлении внешними границами Союза «Фронтекса» в Европейскую Службу пограничной и береговой охраны (ЕСПБО). Одной из ключевых причин принятия такого решения стало чрезмерное увеличение числа нелегальных пересечений границ с 4650 случаев в 2011 г. до 764 038 в 2015 году [3]. В соответствии с Регламентом 2016/1624 произошло значительное расширение полномочий данного органа, который теперь располагает штатом в 1500 сотрудников для быстрого развертывания и принудительного задержания с последующим возвращением нелегальных мигрантов согласно статьям 29-32.

Впервые у службы возникают полномочия в экстренных ситуациях действовать на территории государства без получения от него соответствующего разрешения. В соответствии со ст. 59 сотрудники получают иммунитет, закрепленный Протоколом ЕС, а также наделяются правом ношения и применения оружия (ст. 40). Служба наделяется полномочиями по направлению агентов за пределы ЕС с целью мониторинга миграционной ситуации и выявления факторов риска [4]. Помимо этого, почти в 40 раз возрастает бюджет ЕСПБО и достигает 245 000 000 евро.

Таким образом, критическая ситуация, связанная с возникновением неконтролируемого потока беженцев, привела к экстренным мерам со стороны ЕС, выразившимся в реорганизации координационного ведомства в надгосударственную силовую структуру с максимально широкими полномочиями.

Литература:

1. Количество мигрантов в мире выросло с начала века почти на 50% [Электронный ресурс] // РБК URL: <https://www.rbc.ru/politics/19/12/2017/5a38670d9a7947cbce6346bb> (дата обращения 13.05.2019 г.).
2. More than 4 million refugees have now fled Syria, UN says [Электронный ресурс] // Daily Mail URL: <https://www.dailymail.co.uk/wires/ap/article-3154412/More-4-million-refugees-fled-Syria-UN-says.html> (дата обращения 13.05.2019 г.).
3. Meissner, Vittoria. (2017). The European Border and Coast Guard Agency Frontex beyond borders - The effect of the agency's external dimension. [Электронный ресурс] - URL: https://www.researchgate.net/publication/321748035_The_European_Border_and_Coast_Guard_Agency_Frontex_beyond_borders_-_The_effect_of_the_agency's_external_dimension (дата обращения 13.05.2019 г.).
4. Регламент Европейского парламента и Совета Европейского Союза 2016/1624 от 14 сентября 2016 г. о европейской пограничной и береговой охране [Электронный ресурс] - URL: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/>

*Ковальчук Ірина Миколаївна
аспірантка факультету права та
адміністрації, Ягеллонський
університет, Польща*

СХІДНЕ ПАРТНЕРСТВО І УКРАЇНА

Східне партнерство обіймає з однієї сторони Вірменію, Азербайджан, Білорусь, Грузію, Молдову та Україну, а також Європейський Союз (надалі – ЄС) – з іншої. Партнерство було створене з метою підтримки та сприяння політичних, соціальних та економічних реформ в цих 6 державах.

Саме завдяки Східному партнерству 11 червня 2017 року між Україною та державами-членами ЄС почав діяти безвізовий рух, який надав можливість громадянам України, у котрих є біометричні паспорти, перебувати на території держав-членів ЄС протягом 90 днів без наявності візи тієї чи іншої держави.

Чи не найвагомішим досягненням співпраці ЄС та України в рамках Східного партнерства є підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, яке відбулося у два етапи. 21 березня 2014 р. під час позачергового самміту Україна – ЄС було підписано політичну частину Угоди. 16 вересня 2014 р. Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. При цьому, повністю Угода набула чинності 1 вересня 2017 року. Угода про асоціацію створила нові економічні можливості в сфері економічної співпраці ЄС та України. Завдяки цьому ЄС зміцнив свою позицію найважливішого торгового партнера України. За перші вісім місяців 2017 року експорт з України в ЄС та український імпорт з ЄС збільшився приблизно на 27% порівняно з аналогічним періодом минулого року [2].

Окрім політичної підтримки, ЄС зобов'язався надати для України також фінансову підтримку у розмірі 12,8 млрд. євро для

впровадження низки реформ в Україні, в тому числі в сфері боротьба з корупцією, судової реформи, реформи конституційної та виборчої систем, покращення бізнес-клімату та енергоефективності, а також реформи державного управління.

Восени 2014 року Комісія створила для України спеціальну робочу групу підтримки у складі експертів з різних установ та інституцій ЄС, яка мала забезпечити координацію та сприяння впровадження вище описаних реформ в життя.

Більше того, від початку своєї каденції, яка розпочалася в липні 2014 року, Європейський парламент прийняв 19 резолюцій у справі України. Наприклад, 25 жовтня 2018 року прийнято резолюцію щодо ситуації на Азовському морі [1].

Таким чином, саме завдяки та у рамках Східного партнерства відносини між Україною та ЄС набули нового яскравого розвитку, що чітко простежується у впровадженні реформ в різних сферах життя: економіці, праві, політиці та низці інших.

Література:

1. Fiszer J. M. (red.) (2012), Europejska polityka sąsiedztwa Unii Europejskiej: geneza, doświadczenia, perspektywy, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa
2. Mizerska-Wrotkowska M., Geneza i instytucjonalizacja Partnerstwa Wschodniego, Elipsa, Warszawa 2011

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне
право. Комерційне право. Житлове право.
Зобов'язальне право. Міжнародне приватне право.
Трудове право та право соціального забезпечення**

*Гордєєва Ольга Іллівна
викладач вищої категорії,
викладач-методист, Харківський
державний автомобільно-
дорожній коледж*

ЩОДО ОСТАННІХ ЗМІН В СІМЕЙНОМУ КОДЕКСІ

За останні роки законодавцем прийнято низку змін до сімейного Кодексу України з метою вдосконалення забезпечення прав дитини такими законами України:

«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку стягнення аліментів» від 07.12.2017 № 2234-VIII.

«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 19.12.2017 № 2249-VIII щодо змін ст. 135 Сімейного кодексу України (далі – СКУ)

«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання» від 03.07.2018 № 2475 VIII.

«Про внесення зміни до статті 19 Сімейного кодексу України щодо забезпечення дотримання житлових прав дитини» від 28.08.2018 № 2475VII.

Серед цих, безумовно, важливих змін окремо слід розглянути зміни Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку стягнення аліментів» від 07.12.2017 № 2234-VIII.

У частині другій статті 51 Конституції України зазначається, що батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття.

Обов'язок батьків утримувати дітей до досягнення останніми повноліття визначено також статтею 180 СКУ.

З низки нововведень розглянемо правовий режим аліментів.

Відтепер вони стали власністю дитини, а не того з батьків, із ким вона проживає, оскільки аліменти сплачуються саме на дитину, мати або батько не може набувати права власності щодо них. Нелогічним називалося те, що навіть неповнолітня дитина, якій за цивільним законодавством надані широкі можливості укладати правочини та розпоряджатися доходом від свого майна, не набуває права власності на аліменти. Переведення аліментів у власність дитини покладає на того з батьків, з ким вона проживає, обов'язок управляти ними відповідно до ст. 177 СКУ. Він повинен розпоряджатися аліментами виключно за цільовим призначенням в інтересах дитини (ч. 2 ст. 179 СКУ).

Згідно з ч. 2 ст. 182 СКУ, розмір аліментів має бути необхідним та достатнім для забезпечення гармонійного розвитку дитини. Достатній рівень означає наявність «мінімуму достатку», який дає змогу виживати особі або сім'ї. У контексті останніх змін незаперечною перевагою є спрощення судового розгляду справ про стягнення аліментів. Найперше слід зазначити, що спосіб стягнення аліментів вибирається тим із батьків (або інших законних представників), з яким проживає дитина. Причому надалі цей спосіб може бути змінений за позовом одержувача аліментів

Відповідно до частини першої статті 186 СКУ контроль за цільовим витрачанням аліментів покладається у формі інспекційних відвідувань одержувача аліментів на органи опіки та піклування в порядку, визначеному наказом Мінсоцполітики, ухваленому 15 листопада 2018 року за № 1713.

*Гулик Андрій Григорович
кандидат юридичних наук, суддя
Львівського окружного
адміністративного суду*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

Визначення належного суду прямо пов'язане з доступністю правосуддя у цивільних справах для безпосередніх користувачів, первинним оцінюванням проведених реформ. Про складність вибору юрисдикції свідчать сьогодні численні рішення Великої Палати Верховного Суду. Незважаючи на зусилля вищої судової інстанції, напевно чи можна говорити, що ця проблема поступово втрачає своє значення. У цьому зв'язку вбачається першочерговим завдання зі зміни процесуальних правил визначення належного суду й підсудності, усунення конкуренції судових юрисдикцій, створення на цьому фоні усталеної практики правозастосування.

ЦПК України в редакції 2017 року говорить про цивільну юрисдикцію, виокремлюючи предметну, суб'єктну й інстанційну юрисдикції, а також територіальну юрисдикцію (підсудність). При цьому тривалий час доктрина і практика використовувала майже як тотожні поняття «компетенція» і «підвідомчість». Фактично, те саме явище позначалося різними термінами. Звичайно ж, не можна назвати такий стан речей прийнятним, він свідчить про недостатню розробленість понятійно-категоріального апарату цивілістичної процесуальної науки. Але це тільки окремий зріз досліджуваної проблеми. Через вибір належної судової юрисдикції можливе досягнення цілей оптимізації цивільної процесуальної діяльності.

На думку дослідників, оптимізація судової юрисдикції здатна вплинути на цивільне судочинство в наступних напрямках. Перше. Це підвищення ймовірності досягнення результату цивільного судочинства шляхом забезпечення дії принципу предметної спеціалізації між галузями судової системи, що сприяє професіоналізму суддів, напрацюванню однакової судової практики. Друге. Це підвищення ефективності здійснення окремих

процесуальних дій, зокрема, пов'язаних із концентрацією доказового матеріалу через територіальну близькість суду до «епіцентру» спірних відносин. Третє. Це скорочення обсягу залучених ресурсів внаслідок оптимізації місця розгляду цивільно-правового спору і скорочення транспортних витрат, позитивного впливу на строки розгляду й вирішення справи. Четверте. Це забезпечення повноцінної дії принципу правової визначеності за допомогою чіткої й недвозначної вказівки на орган, компетентний розглядати і вирішувати цивільну справу, а також установлення зрозумілого, доступного й необтяжливого для користувачів судової влади способу вирішення можливих колізій юрисдикцій. П'яте. Це забезпечення дії об'єктивних і суб'єктивних гарантій неупередженості суду і як наслідок – підвищення довіри до суду, зменшення кількості підстав для оскарження судових актів, зміцнення передумов для справжнього розвитку процесуальної співпраці сторін і суду¹.

Можна погодитися з більшістю тез цитованого автора. Розмежовуючи судову юрисдикцію можна досягти бажаних результатів у межах доступу до правосуддя та оптимізації процесуальної діяльності суду та осіб, що беруть участь у справі. Сьогодні навіть із прийняттям процесуальних кодексів у нових редакціях не усунуті перешкоди на шляху визначення належної юрисдикції. Створення господарських і адміністративних судів зумовило необхідність визначення предметів їх розгляду, що не завжди мало під собою об'єктивні підстави. Множинність судових форм захисту і, як наслідок, видів процесуального законодавства – фактори, що зумовлюють сучасний стан і проблемні аспекти вибору належної юрисдикції.

Одним із головних питань є всебічне обґрунтування того, що певна категорія справ повинна розглядатися в порядку того або іншого виду судочинства. Тобто існує об'єктивна необхідність у розгляді та вирішенні спору тільки даною судовою юрисдикцією. Очевидно, що завдання законодавця полягає в тому, щоб, використовуючи розроблені доктриною критерії розмежування судових юрисдикцій, відшукати варіант гармонійного поєднання прав та інтересів різних суб'єктів права та суду. Зазвичай як такі критерії прийнято розглядати предмет і суб'єктів спору. Вбачається, що за

такого підходу не повинно виникати особливих труднощів під час визначення юрисдикційних повноважень судових органів. Але так може здатися тільки на перший погляд. У самій цивілістичній доктрині немає усталених позицій щодо застосування досліджуваних критеріїв. Автори виявляють, на наш погляд, зайвий суб'єктивізм, досліджуючи проблемні питання підвідомчості правових спорів.

Правова природа спірних справ найбільше впливає на формування судової юрисдикції. Характер спірних правовідносин змушує законодавця шукати оптимальний порядок розгляду й вирішення спорів, що виникають.

Визначення повноважень судів у сфері цивільної юрисдикції, як не парадоксально, впливає з юрисдикції адміністративних і господарських судів. У тому розумінні, що цивільна юрисдикція всеосяжна, за винятком тих категорій справ, розгляд і вирішення яких здійснюється в порядку адміністративного або господарського судочинства. Фактично, методологічно й доктринально це є найбільш правильним.

Підбиваючи проміжні підсумки нашого дослідження, необхідно зазначити, що питання доступу до правосуддя й вибору належного суду – одні з тих, за якими буде оцінюватися проведена судова реформа. Це змушує законодавця й правозастосовувачів приділяти підвищену увагу розмежуванню судових повноважень. Не можна сказати, що в умовах функціонування декількох видів судової юрисдикції, правила її визначення є абсолютно зрозумілими і простими.

Спроби створення процесуальної форми, адекватної природі правових спорів, – причини наявних колізій судових повноважень. Важливим вбачається, нарешті, вирішити проблеми термінологічного характеру, систематизувати поняття й категорії, використовувані процесуальним законодавством. У практичному плані, мова може йти про додаткові, але, фактично, нові критерії поділу права на приватне й публічне, що відкриє перспективи з'ясування дійсного змісту публічно-правового й господарсько-правового спору. І це все на фоні використання позову як унікального засобу захисту порушеного права та необхідності окреслення компетенції адміністративних і господарських судів. Способи усунення конфлікту юрисдикцій,

напевне, добре відомі, у першу чергу, закордонному судочинству. Проте, вітчизняна правова система перебуває на шляху викристалізації подібних способів, дослідним шляхом відшукуючи прийнятні механізми. У гармонійному поєднанні правозастосовної діяльності вищої судової інстанції, правил, що передбачають усунення наслідків неправильного вибору суду, окремих змагальних процедур визначення юрисдикції – шлях до безперешкодного правосуддя й доктринального обґрунтування концепції належного суду в різних сферах судової юрисдикції.

Література:

¹ Джавадов Х. А. Проблеми ефективності цивільного судочинства. К.: Вид-во «Юридична думка», 2018. С. 161.

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне
право. Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-
виконавче право. Судоустрій. Правоохоронні органи,
прокуратура та адвокатура**

*Matiushkova Tetiana Petrivna
PhD, associate professor, Assistant
Professor of the Department of
Criminalistics and Forensic
Expertology, Kharkiv National
University of Internal Affairs*

**THE PECULIARITIES OF THE MECHANISM OF COMMITTING
ELECTION CRIMES**

Election Crimes are related to the usage of information technologies in Ukraine. Thus, the National Police of Ukraine during the period of regular local elections in 2015 has initiated 478 pre-trial investigations under the Articles 157-160 of the Criminal Code of Ukraine. These Articles establish liability for election crimes. Almost 16% of them (78 criminal proceedings) were related to the submission of false information to the agency of the State Register of Voters or falsification of election documents, referendum documents, voting results or information of the State Register of Voters (the Art. 158 of the Criminal Code of Ukraine) [1].

The mentioned crimes were committed by the following methods, which were defined in the Art. 158 of the Criminal Code of Ukraine: 1) intended submission of false information about the voters to the agency of the State Register of Voters; 2) intended entering of false information into the database of the State Register of Voters; 3) unauthorized actions with information contained in the database of the State Register of Voters; 4) other unauthorized interference into the database of the State Register of Voters. The last three methods are related to the usage of information technologies.

According to the materials of the investigative and judicial practice and the results of interviewing IT-specialists, unauthorized interference into the database of the State Register of Voters is carried out, for example, due to DdoS-attacks to the website of the Central Election Committee. Such an influence is carried out aiming at:

1) interfering the usual operation of the website due to its overload to block the access of users to the website and the data on it (DdoS-attack as the ultimate goal to cause panic, distrust of the population to the results of the elections in general or at certain polling stations);

2) detecting vulnerabilities of information security and downloading malicious software, the use of which will make it possible attackers to enter further false information, to violate the established routing of information, to commit other unauthorized actions (DdoS-attack as a cover for further criminal activities against elective franchise);

3) getting access to associated servers, which carry out a certain type of operations, the results of which are displayed on the official website of the Central Election Committee (hereinafter – the CEC). Illegal access allows offenders to send false information directly to the State Register of Voters, to forge information about the course and results of expression of will at polling stations and to distort the processing of information, and finally to falsify the results of voting (DDoS-attack as a mean to obtain unauthorized access and falsify the results of voting).

The commission of this and other election crimes may also be related to the use of such information technologies as:

- creating spam-mailings with threats to specific individuals;
- making cashless funds transfer;
- placing special political advertisements, propaganda texts and political news in favor of a particular candidate, or (and) false messages aimed at discrediting certain candidates on the websites of well-known providers, public organizations, political parties or mass media, in particular through the network of created or purchased accounts, botnets, Internet-trolling tools, links to the secondary resources, etc.

Election crimes are related to the usage of information technologies in Ukraine similar to the situation in other countries. It is very probable that high-tech cyber technologies are having an impact on the organization of crime in Europe. Despite diversity of election legislation, different legal

grounds of criminal prosecution and multiple formats of criminal procedure for investigating crimes, there are certain similarities of the mechanisms for illegal interference into election process in all countries. And the usage of computer and telecommunication technologies is one of them.

According to the Clingendael Expert Survey, the proliferation of high-tech cyber technologies is one of three shocks that may not be very probable but would have an impact on the threat of transnational organized crime. The Survey also notice that the proliferation of high-tech cyber technologies do not only play a role in traditional criminal activities but opens up a huge new criminal field [2]. Although nowadays the crimes against the electoral rights of citizens aren't a part of organized cross-border crime in a traditional, generally accepted concept of it (as the drugs, human trafficking, money laundering, illegal weapons, etc.), we believe it should be considered as an integral part of current transnational organized crime.

The specified situation attracts considerable attention of the international community, wherefore the condition of electoral legislation and election process in Ukraine are investigated by them before, during and after elections. That's why it's so important to continue scientific researches in this field to unify the concepts of the crimes against the electoral rights of citizens, to develop an efficient methodic of detection, investigation and prevention them.

Reference:

1. Digest No. 1. Elective crimes investigation at the regular local elections in Ukraine for the year 2015: statistics and preliminary findings // URL: [https://www.oporaua.org/vybory/43146-opora-pidhotuvala-daidzhest-shchodo-rozsliduvannia-vyborchychk-zlochyniv-na-cherhovyykh-mistsevykh-vyborakh-2015-roku_\(reference date: 24.07.2019\)](https://www.oporaua.org/vybory/43146-opora-pidhotuvala-daidzhest-shchodo-rozsliduvannia-vyborchychk-zlochyniv-na-cherhovyykh-mistsevykh-vyborakh-2015-roku_(reference%20date:24.07.2019)).
2. Transnational organized crime. Thematic Study Clingendael Strategic Monitor 2017. Netherlands Institute of International Relations. 25 p. URL: https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/clingendael_strategic_monitor_2017_transnational_organised_crime.pdf (reference date 23.07.2019).

*Жуков Андрій Андрійович
здобувач кафедри публічно-
правових дисциплін, Приватний
вищий навчальний заклад
«Університет сучасних знань»*

ТАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У ПОДАТКОВІЙ СФЕРІ

Завдання слідчих підрозділів фінансових розслідувань податкової міліції (як органу досудового розслідування) в процесі виконання ними своїх функціональних обов'язків, пов'язаних із розкриттям, розслідуванням та запобіганням злочинів у податковій сфері, обумовлені завданнями кримінального судочинства. Які можна визначити як загальні завдання розслідування, що повинні бути вирішені у кожному кримінальному провадженні. Але шляхи їх вирішення можуть бути різними. Вони залежать від багатьох обставин, зокрема, від виду кримінального правопорушення, особливостей механізму його вчинення, специфіки ситуацій, що складаються під час такого розслідування. Оскільки об'єктом дослідження криміналістики є діяльність з виявлення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень з точки зору застосування окремих науково-технічних засобів, прийомів, методів збирання і використання доказів, в її межах сформувалося поняття тактичних завдань розслідування злочинів, для виконання яких розробляються криміналістичні рекомендації.

У криміналістиці під тактичним завданням розслідування злочину, зазвичай розуміють окреме (проміжне) завдання на шляху вирішення певного загального (стратегічного) завдання кримінального судочинства, що пов'язане із застосуванням криміналістичних засобів, прийомів і методів [1, с. 169].

На думку Н. Л. Гранат, тактичні завдання розслідування злочинів можуть бути різними за змістом та обсягом, і полягати у встановленні чи перевірці тих чи інших обставин, що мають значення для справи, забезпеченні розслідування правопорушень необхідними засобами, утворенні сприятливих для цього умов (зокрема, шляхом

запобігання чи нейтралізації протидії у встановленні істини з боку окремих осіб) тощо. Враховуючи це, у структурі розслідування злочинів виділяють завдання пізнавального, організаційного, психологічного та виховного характеру. Це перш за все розумові завдання, які слідчий повинен вирішувати протягом усього розслідування у справі [2, с. 40].

Пізнавальні тактичні завдання розслідування кримінальних правопорушень полягають в одержанні інформації перш за все про обставини вчинення злочину, що входять до предмету доказування. Такі завдання пов'язані із визначенням джерел інформації та проведенням необхідних слідчих дій та оперативно-розшукових заходів. Пізнавальні тактичні завдання є домінуючими у діяльності слідчого, їх вирішення тісно пов'язане з необхідністю виконання інших завдань, які зазвичай пізнавального характеру не мають.

Організаційні тактичні завдання розслідування кримінальних правопорушень полягають у створенні необхідних умов для успішного проведення запланованих слідчих дій та оперативно-розшукових заходів. Окрім технічного забезпечення, організація розслідування правопорушень передбачає взаємодію слідчого з працівниками оперативних підрозділів, спеціалістами, а в окремих випадках і з представниками громадськості та засобів масової інформації. Спільна діяльність кількох слідчих та працівників оперативного підрозділу (можуть бути об'єднані у слідчі групи (бригади) чи слідчо-оперативні групи), безумовно потребує спільного планування розслідування злочинів, розподілення обов'язків та координації роботи.

Психологічні тактичні завдання розслідування кримінальних правопорушень пов'язані із необхідністю встановлення комунікативних зв'язків із учасниками кримінального процесу (свідками, підозрюваними та ін.), а також із працівниками правоохоронних органів, що надають необхідну допомогу у розслідуванні злочину у податковій сфері. Слідчий повинен уміти встановити психологічний контакт з допитуваною особою для одержання від неї повних і правдивих показань, не менш важливо також вміти створювати ділову атмосферу у слідчо-оперативній групі, досягати взаєморозуміння між окремими її учасниками.

Безумовно, вирішення цих завдань ґрунтується на знанні психології людини та психології слідчої діяльності.

Виховні тактичні завдання розслідування кримінальних правопорушень полягають у чиненні в ході розслідування впливу на особу, що вчинила злочин, з метою засудження нею самою свого вчинку і розкаяння. З виконанням виховного завдання пов'язано неформальне виявлення причин вчинення злочину і вжиття слідчим профілактичних заходів щодо запобігання таким негативним проявам.

Безумовно, домінуючими завданнями у структурі розслідування кримінальних правопорушень, є пізнавальні тактичні завдання, а інші, зазначені нами, в основному носять підпорядкований характер. Однак, уміння будувати ієрархію тактичних завдань розслідування кримінальних правопорушень, є однією із найсуттєвіших ознак оволодіння методикою розслідування злочинів окремих видів.

Вищезазначені нами пізнавальні тактичні завдання розслідування кримінальних правопорушень відрізняються одне від одного не лише змістом, але й ступенем складності і, відповідно, засобами виконання. Засобами виконання пізнавальних завдань розслідування злочинів у податковій сфері є тактичні прийоми, окремі слідчі дії, їх комплекси та оперативно-розшукові заходи. За цією ознакою тактичні завдання розслідування можуть бути поділені на три групи:

1) завдання, що можуть бути виконані шляхом використання певного тактичного прийому в межах окремої слідчої дії (виявлення ознак підроблення документів під час їх огляду; виявлення схованки під час проведення обшуку тощо); такі завдання визначаються у процесі підготовки до проведення окремої слідчої дії і відображаються в плані її проведення;

2) завдання, що виконуються шляхом проведення окремої слідчої дії (встановлення виконавця підпису в документі шляхом призначення почеркознавчої експертизи, одержання показань про спосіб вчинення злочину під час допиту тощо); такі завдання визначаються на основі аналізу наявної доказової та оперативно-розшукової інформації про злочин та побудованих на цій основі версій; при складанні плану розслідування злочину вони

позначаються як обставини, що підлягають встановленню, з визначенням необхідних для цього слідчих дій та оперативно-розшукових заходів;

3) завдання, які для свого виконання потребують проведення тактичних операцій; вони мають найбільшу ступінь складності, для виконання потребують, зазвичай, об'єднання зусиль слідчих, працівників оперативних підрозділів і спеціалістів [1, с. 74].

Усі три групи тактичних завдань враховуються під час розроблення окремих методик розслідування кримінальних правопорушень, але їх значення різне. У сучасній теорії криміналістики одним із головних напрямів удосконалення методик розслідування злочинів визнається саме розроблення тактичних операцій. Безумовно, таким операціям у кожній окремій методиці розслідування повинен передувати перелік тактичних завдань, на вирішення яких вони повинні бути спрямовані.

Вивчення практики розслідування злочинів у податковій сфері дозволяє виділити основні типові тактичні завдання розслідування, вирішення яких носить проблемний характер: оцінка первинного матеріалу про ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), ухвалення рішення про початок досудового розслідування і організація такого розслідування; подолання (запобігання) ухилення від відповідальності винних; забезпечення відшкодування матеріальних збитків заподіяних злочином.

Оцінка первинного матеріалу про злочин, ухвалення рішення про початок досудового розслідування – це специфічне тактичне завдання, оскільки його виконання розпочинається ще до початку розслідування злочину. На даному етапі основним є ухвалення процесуальних і організаційних рішень, створення сприятливих умов для початкового і подальшого етапу розслідування злочину.

Завдання подолання (запобігання) ухилення від відповідальності винних характеризує процес розслідування злочину, перш за все як діяльність, пов'язану з протистоянням сторін. Діяльність слідчого здійснюється якщо не в умовах вже існуючої протидії, то завжди в умовах її реальної можливості. Тому цей фактор повинен постійно враховуватися з початку і до кінця розслідування злочину у податковій сфері. Таке тактичне завдання стосується усього ходу

розслідування і охоплює менші завдання: встановлення факту злочину, способу його вчинення; виявлення і збереження доказів; запобігання переховуванню винних; встановлення усіх співучасників кримінального правопорушення та деякі інші.

Завдання забезпечення відшкодування матеріальних збитків, заподіяних злочином є одним із найскладніших у ході розслідування злочинів у податковій сфері. Це тактичне завдання розслідування має бути розбите на окремі підзавдання: встановлення характеру та розміру шкоди, завданої злочином; встановлення майна, яким володіють винні та його місцезнаходження; встановлення правового статусу цього майна (приватна чи колективна власність); вилучення і збереження майна для забезпечення цивільного позову і можливої конфіскації.

Безумовно, вирішення вказаних завдань не вичерпується якимось одним, зокрема, початковим етапом розслідування злочину у податковій сфері. Але цілеспрямована діяльність слідчого у межах названих тактичних завдань на початковому етапі, забезпечує успіх подальшого розслідування злочину.

Література:

1. Волобуєв А. Ф. Розслідування і попередження розкрадань майна у сфері підприємництва; за ред. О. М. Бандурки. Харків: Рубікон. 2000. 272 с.
2. Гранат Н. Л., Ратинов А. Р. Решение следственных задач. Волгоград: НИиРИО ВСШ МВД СССР, 1978. 94 с.

*Казімко Вячеслав Анатолійович
здобувач вищої освіти факультету
підготовки, перепідготовки та
підвищення кваліфікації
працівників податкової міліції
Університету державної
фіскальної служби України*

*Науковий керівник: Старушкевич
Анатолій Володимирович,
кандидат юридичних наук,
доцент, професор кафедри
фінансових розслідувань
факультету підготовки,
перепідготовки та підвищення
кваліфікації працівників
податкової міліції Національного
університету державної
фіскальної служби України*

ФІЛОСОФСЬКИЙ ПІДХІД ДО ПОНЯТТЯ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ

На нашу думку, з'ясувати поняття «взаємодія суб'єктів попередження правопорушень» можна за умови розгляду філософського підходу до поняття «взаємодія».

Сучасні тлумачні видання «взаємодію» розглядають як взаємний зв'язок між предметами у дії, а також погоджену дію між ким, – чим-небудь [3, с. 85].

У науковій філософії поняття «взаємодія» зазвичай, розглядається як категорія-принцип, що відображає процеси впливу різних об'єктів один на одного, їх взаємну зумовленість, зміни стану, а також породження одного об'єкта іншим.

Суспільство в цілому, людська поведінка та свідомість, так чи інакше, обумовлюються взаємодією між собою і світом. Така взаємодія носить об'єктивний і універсальний характер, нею охоплені

усі форми буття та форми їх відображення. Однак, абсолютна форма взаємодії виражається обмежених, завершених (замкнених) формах, тому її вважають відносною.

У енциклопедіях зазначено, що існує просторово-часова межа, поза якою безпосередня взаємодія одного об'єкта з іншим не існує. Однак опосередковано вони можуть взаємодіяти з будь – якою кількістю віддалених об'єктів. Ланцюг взаємодії ніде не обірваний, не має ні початку, ні кінця. Кожне явище лише ланка всезагального ланцюга взаємодії [2, с. 9].

У інших енциклопедичних виданнях зазначається, що механізм «взаємодії» добре розкритий у теорії про причинні зв'язки (причинність). Маючи певну низку (кількість) причин або дій, дія відповідної причини, явища, предмета тощо (т. з. утворююча причина – об'єкт) на інший (т. з. сприймаючий об'єкт) обумовлює необхідну як для конкретно взятого випадку зворотну дію (вплив), яка, у свою чергою, також породжує адекватну за відповідними параметрами дію – зміну на першопричинний предмет, явище. Тобто, породжуючи певну дію, її причина сама змінюється. Причинна низка дає не однобічну обумовленість причинами результатів їх дії, а багатосторонню взаємодію усіх елементів, що перебувають у причинних між собою зв'язках [1, с. 617].

На думку Г. В. Ф. Гегеля, найчіткіше «взаємодія уявляється як взаємний причинний зв'язок певних, взаємообумовлюючих субстанцій; кожна із них є одночасно і активною, і пасивною» [4, с. 691].

Класики марксизму вважали, що життя суспільства характеризують більш складні форми взаємодії, а суспільство – це взагалі «продукт взаємодії людей» [7, с. 402].

У філософських словниках зазначається, що взаємодія у філософському контексті є категорією, що відображає процеси взаємодії різних об'єктів між собою, їх взаємообумовленість, зміни стану, взаємопереходи, а також породження одного об'єкта іншим. Взаємодія являє собою видом безпосереднього або опосередкованого, зовнішнього або внутрішнього відношення, зв'язку [9, с. 81].

У науковій філософії категорія взаємодії вважається суттєвим методологічним принципом пізнання природних і суспільних явищ.

Адже вважається, щоб дієво і реально зрозуміти, проникнути в сутність об'єкта, необхідно встановити його закономірні взаємодії. А без вивчення взаємодії в її загальному і конкретних проявах неможливо зрозуміти ні властивості, ні структуру, ні законів реального буття. У енциклопедичних виданнях підкреслюється важливість урахування категорії взаємодії у ході пізнання, зокрема там зазначено, що «... жоден феномен сам себе не пояснює. Кожен об'єкт може бути усвідомлений, зрозумілий і встановлений лише у системі відносин і взаємодії з іншими явищами, що його оточують, їх частинами, аспектами, проявами, властивостями. Пізнання речей означає пізнання їх взаємодії, як і сама річ є результатом взаємодії між суб'єктом і об'єктом. Взаємодія не лише початковий, але й кінцевий (завершальний) пункт пізнання» [2, с. 9]. Класики марксизму також наполягали на важливості врахування взаємодії у пізнанні явищ: «... ми не можемо піти далі пізнання цієї взаємодії саме тому, що після нього вже немає що пізнавати» [8, с. 546].

У логіці взаємодія розглядається як загальна форма зв'язку предметів, явищ, об'єктивної дійсності, а також поєднання думок, що є відображенням предметів, явищ, їх зв'язків і взаємовпливу у свідомості людини [5, с. 87].

Взаємодія у суспільстві, між будь-якими соціальними суб'єктами, розглядається як «сукупність усіх взаємозв'язків між ними; наявність найрізноманітніших стійких, об'єктивно обумовлених та необхідних функціонально залежних, кількісно та якісно в зовнішньому виразі не обмежених форм взаємозв'язку між ними; процес та результат взаємовпливів взаємодіючих сторін» [6 с. 134].

Отже, з'ясовуючи поняття «взаємодії суб'єктів попередження правопорушень», слід враховувати ознаки «взаємодії» як філософської категорії. До таких ознак доцільно віднести: 1) взаємодія виникає між певними об'єктами; 2) взаємодія є певним процесом; 3) досліджуючи взаємодію об'єктів слід враховувати взаємообумовленість, зміни станів, взаємопереходи; 4) зв'язки між об'єктами взаємодії можна розрізняти як безпосередні та опосередковані, внутрішні та зовнішні; 5) взаємодія є двостороннім або багатостороннім процесом; 6) взаємодію доцільно розглядати як

постійний процес; 7) під час пізнання взаємодії слід враховувати принцип цілісності, тобто об'єднання певних частин у певний тип цілого; 8) взаємодія між суспільними об'єктами повинна враховувати чинник погодженості дій; 9) соціальні взаємодіючі суб'єкти можуть пізнати її стан здійснюючи саморефлексію; 10) у соціумі взаємодію двох об'єктів може пізнати суб'єкт, який не втягнутий у таку взаємодію (взаємодія у соціуму знаходить своє відображення у навколишній дійсності); 11) пізнаючи взаємодію об'єктів слід враховувати її просторово-часові межі, а також форми.

Література:

1. Большая советская энциклопедия / глав. ред. О. Ю. Шмидт. Москва: АО «Советская энциклопедия», 1928. Т. 10. 960 с.
2. Большая советская энциклопедия. / глав. ред. А. М. Прохоров. Москва: «Советская энциклопедия», 1971. 600 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
4. Гегель Ф. Сочинения в 14 томах / под ред. М. Б. Митина]. Москва: Соцэкгиз, 1929–1959. Том 5: Наука логики, 1937. 814 с.
5. Кондаков Н. И. Логический словарь-справочник. Москва: Наука, 1975. 717 с.
6. Круглий В. М. Теоретико–правові засади взаємодії працівників оперативних підрозділів органів внутрішніх справ з населенням. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. Київ. 2002. № 3. С. 130-136
7. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. 2-е изд. Москва: Госполитиздат, 1951-1981. Т. 27: Письма 1844 – 1851, 1962. 746 с.
8. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. 2-е изд. Москва: Госполитиздат, 1951-1981. Т. 20: Анти–Дюринг, Диалектика природы, 1961. 585 с.
9. Философский словарь / под. ред. В. И. Васильева. Москва: Политиздат, 1973. 398 с.

*Пекар Ростислав Нар'янович
здобувач кафедри публічно-
правових дисциплін Приватний
вищий навчальний заклад
«Університет сучасних знань»*

ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ СЛІДЧОГО

Використання засобів масової інформації (далі – ЗМІ) в якості джерела інформації, що цікавить органи досудового розслідування, вимагає від слідчого організації його діяльності щодо ознайомлення з матеріалами Інтернет-публікацій, преси, телевізійних та радіопередач, з яких можна отримати відомості, що стосуються розслідуваного злочину. В інформаційному потоці, що виходить від ЗМІ, знаходить відображення різноманітна інформація з соціального середовища. За своїм змістом вона може бути економічною, правовою, організаційною, політичною, науковою тощо.

В разі використання матеріалів ЗМІ як джерела інформації, діяльність органу досудового розслідування можна звести до таких аспектів: 1) вибір слідчим виду ЗМІ, який на його думку може містити потрібну слідчому інформацію; 2) організація аналітичної роботи з отриманими відомостями; 3) використання отриманих даних в доказуванні та обранні тактичних прийомів розслідування злочину.

Організація роботи органів досудового розслідування з матеріалами, що отримані від ЗМІ, включає декілька етапів, зокрема, збирання, оцінку, систематизацію інформації та її аналіз.

Збирання потрібних відомостей є складним процесом, тому що займає велику кількість часу, потрібного на ознайомлення з матеріалами ЗМІ і виокремлення потенційно корисної інформації, що може бути використаною у подальшій роботі слідчого. Обираючи друковані чи іншим чином оприлюднені матеріали ЗМІ для використання в роботі, слідчий повинен насамперед враховувати їх пряме або побічне відношення до конкретного злочину, який він розслідує.

Організаційне завдання слідчого полягає у тому, щоб він знав постійний час і місце публікації в ЗМІ відомостей, які можуть містити значущу для нього інформацію. У ситуаціях, коли потрібне отримання більш повної інформації, треба підтримувати контакти з працівниками засобу масової інформації, авторами матеріалів для уточнення відомостей і встановлення джерел їх отримання. Такі джерела поінформованості журналіста можуть стати для слідчого свідками, яких треба допитати. Найбільший ефект у цьому випадку може дати наявність постійних контактів слідчого із журналістами. Це сприяє отриманню потрібної інформації, незалежно від того, чи оприлюднені у ЗМІ відомості, що стосуються певного провадження.

У цьому плані показовим є вивчення відкритих джерел інформації поліцією зарубіжних країн. Особлива роль у цьому відведена використанню поліцією Інтернет-публікацій, газет та журналів. Спеціально призначені співробітники постійно знайомляться з матеріалами преси і складають досьє за визначеною тематикою. В окремих випадках на працівників поліції покладається обов'язок складати письмові огляди періодичної преси, газет та журналів, що містять найбільше змістовні з точки зору поліції відомості, які накопичуються у вигляді щорічних підписок.

В організаційному аспекті під час ознайомлення слідчого з матеріалами ЗМІ, або підготовки ним матеріалів для оприлюднення, варто враховувати особливості правил публікації таких матеріалів. У засобах масової інформації факти і повідомлення «подають» аудиторії в порядку зменшення їх важливості. Найбільш значну увагу приділяють вступній частині матеріалу. Заголовки новин в Інтернет-публікаціях, газет, початкові фрази передач спрямовані, насамперед, на привернення уваги читачів і глядачів, тому будь-який інформаційний матеріал будується за принципом «перекинутої піраміди» і відповідно до цього усі факти в публікації подають в порядку зменшення їх важливості та інтересу [1. с. 115-116].

У публікаціях і під час передач широко використовують вплив загальних символів на аудиторію. Такого впливу досягають різноманітними прийомами, до яких відносять використання ключових слів, привертання уваги інтенсивністю повторів окремих

фраз, ототожненням символів, посиланнями на думки популярних осіб тощо.

Початкова інформаційно-пошукова робота слідчого з матеріалами ЗМІ може полягати у визначенні ним змісту та напряму повідомлення, відшуканні джерела поінформованості, визначенні факту належності певного журналіста та його контактів до комерційних видавництв або кримінальних структур, встановлення фінансової залежності видавництва, оцінки слідчим ступеню активності журналіста в органах влади та управління.

В наступному організацію роботи з матеріалами ЗМІ багато в чому можна полегшити, якщо в основу їх аналізу буде покладено метод індикаторних оцінок. Стосовно оцінки матеріалів преси цей метод може полягати у виокремленні слідчим заголовків, ключових слів, що прямо або побічно стосуються різних проявів злочинності і в разі відповідної обробки можуть стати індикаторами пошукової мети слідчого. В разі використання можливостей Інтернету корисним може бути здійснення пошуку потрібного матеріалу за ключовим словом, до того ж окремо за інформаційною базою України та за іншими інформаційними базами.

Отримання слідчим із ЗМІ прямої інформації, що вказує на конкретний злочин, є завданням трудомістким, тому що ця робота більшою мірою пов'язана з аналізом фактів побічного характеру. У зв'язку з цим, організація слідчим збирання і первинної обробки відомостей, що містяться в ЗМІ, є частиною інформаційної розвідки, пов'язаної із встановленням взаємозв'язку між окремими фактами, опублікованими у відкритих джерелах. Сутністю цієї діяльності є те, що факт як такий містить мало смислу, якщо його не розглядати у поєднанні з іншими або не вказувати на його значення; певна кількість фактів сама по собі може не мати майже ніякого значення, але поєднавши їх разом, можна отримати зрозумілу картину [3, с. 59].

Відомостям, що містяться у матеріалах ЗМІ, не завжди властиве реальне відображення конкретних подій, фактів, а інколи має місце їх одностороннє висвітлення. У зв'язку з цим виникає потреба оцінки їх загальної вірогідності, що дає змогу виявити навмисне викривлення інформації суб'єктом протидії, зрозуміти спонукальні мотиви і причини, що сприяли її викривленню, виявити випадки сумлінної

омани, виключити випадки підтасовування фактів в інтересах конкуруючих структур тощо. Оцінка загальної вірогідності отриманої інформації і забезпечення її об'єктивності можливі шляхом отримання додаткових відомостей щодо тих самих фактів і явищ, у результаті використання інших джерел інформації, зокрема, й інших засобів масової інформації. Слідчий може також здійснювати оцінку отриманої інформації шляхом перевірки наявності інформаційного зв'язку між наявними у нього відомостями, що містяться в матеріалах інформацією, отриманою оперативно-розшуковим шляхом.

Виявлення «куплених» засобів інформації і журналістів повинне здійснюватися на підставі детального аналізу спрямованості їх публікацій, шляхом запрошення на пресу-конференції, де повідомляється точна і конкретна інформація в сфері їх «інтересів», шляхом направлення їм конкретних інформаційних матеріалів тощо. За незмінності спрямованості їх публікацій можна і треба публікувати дані про таке ігнорування і викривлення журналістами отриманих даних і навіть практикувати відмову в акредитації таким виданням та журналістам з прямою вказівкою на причини відмови.

Підвищену зацікавленість з боку слідчого повинні викликати публікації та автори опублікованих матеріалів, в яких розголошується слідча, оперативно-розшукова або комерційна таємниця, використовується навмисно чи з інших причин викривлена інформація, відстоюються позиції певних осіб, комерційних структур, посадовців, вживаються терміни, що свідчать про намір не інформувати населення, а нав'язати певну точку зору з приводу події злочину. Наприклад, певну інформацію щодо злочинів в економічній сфері слідчий може черпати з відкритих джерел ЗМІ, в яких висвітлюються економічні показники діяльності підприємств, повідомляються результати перевірок, викриті кореспондентами факти зловживань посадових осіб тощо. Така інформація може розкривати фактичні дані, що характеризують економічний стан і господарську діяльність об'єктів, пов'язаних із вчиненням злочином [2, с. 23].

В матеріалах ЗМІ можуть міститися дані щодо техніко-економічних показників, статистичних зведень, розкриватися зміст бухгалтерських та інших документів. Вивчення різноманітних

супутніх економічних показників, що оприлюднені у ЗМІ, може дати слідчому не менше цінної інформації, ніж результати спеціальних оперативно-розшукових заходів [4, с. 97-98].

Окреме значення має ознайомлення слідчого з рекламними розділами деяких ЗМІ. Масові рекламні кампанії та телемаркетинг різних товарів і послуг, що отримали розповсюдження у ЗМІ, крім виконання прямих завдань з надання сприяння бізнесу, сьогодні використовуються ще й із злочинною метою. Такі публікації в ЗМІ можуть супроводжувати шахрайські оборудки з цінними паперами та грошовими внесками громадян. Прикладом є широка рекламна підтримка протягом 2005 року в багатьох ЗМІ «славнозвісної» Київської будівельної «піраміди» компанії «Еліта-Центр». У розповсюдженні через ЗМІ інформації щодо діяльності різних фінансово-кредитних установ подають матеріал, який створює позитивний імідж компанії, водночас, замовчується дійсний фінансовий стан, приховуються негативні боки такої діяльності.

Вивчаючи такі матеріали ЗМІ, і зіставляючи їх з матеріалами бухгалтерського обліку, слідчий може виявити економічну необґрунтованість окремих показників, криміногенну спрямованість діяльності господарської структури, встановити осіб, причетних до публікації в ЗМІ матеріалів неправдивого змісту тощо.

Отже, засоби масової інформації можуть бути для слідчого джерелом інформації, що цікавить його в зв'язку з розслідуванням злочину, але вони не повинні відкидати на другий план інші, традиційні джерела інформації. Водночас, вони можуть стати засобом реалізації його тактичних задумів і тому ЗМІ варто надавати відповідного значення у виконанні слідчим окремих тактико-криміналістичних завдань.

Література:

1. Власов Ю. М. Пропаганда за фасадом новостей. Москва: изд-во Московского университета, 1976. 144 с.
2. Голубятников С. П., Дубровин В. А. Организация оперативно-экономического анализа аппаратами БХСС. Горький: изд-во ГВШ МВД СССР. 1979. 86 с.

3. Гриб В. Г., Макиенко А. В. Использование аналитических методов в информационной разведке спецподразделений. *Проблемы борьбы с организованной преступностью и коррупцией*. Москва, 1996. С. 55-60.

4. Крылов А.А. Криминологический мониторинг предпринимательства. *Международный семинар «За честный бизнес»*: тезисы и материалы выступлений. Москва, 1994. С. 95-99.

*Подсухіна Світлана Сергіївна
здобувач вищої освіти факультету
підготовки, перепідготовки та
підвищення кваліфікації
працівників податкової міліції
Університету державної
фіскальної служби України*

*Науковий керівник: Старушкевич
Анатолій Володимирович,
кандидат юридичних наук,
доцент, професор кафедри
фінансових розслідувань
факультету підготовки,
перепідготовки та підвищення
кваліфікації працівників
податкової міліції Національного
університету державної
фіскальної служби України*

ПРОВОКАЦІЯ ПІДКУПУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ОКРЕМИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Досвід законодавців зарубіжних країн може бути досить корисним для розробки оптимальних підходів щодо вдосконалення змісту ст. 370 КК України.

Кримінальна відповідальність за провокацію підкупу (хабара) була предметом дослідження таких науковців як А. В. Виговська [3], Т. С. Батраченко [2], О. М. Грудзур [5;6], Б. В. Волженкін [4], О. О. Рижова [8], Н. Єгорова [7] та ін. Їхні публікації та законодавчі акти низки зарубіжних країн і стали підґрунтям для підготовки даних тез.

Метою даної публікації є дослідження кримінально-правової характеристики норм, що передбачають відповідальність за провокацію підкупу (хабара) у законодавстві окремих зарубіжних країн.

Слід погодитися, що вивчення зарубіжного права відкриває перед юристом нові горизонти, дозволяючи йому краще пізнати право своєї країни, бо специфічні риси його права особливо чітко виявляються у порівнянні з іншими системами. Порівняння здатне озброїти юриста ідеями та аргументами, які не можна отримати навіть при дуже гарному знанні тільки власного права [1, с. 38].

Аналіз низки законодавчих актів зарубіжних країн показав, що відповідальність за провокацію підкупу (хабара) встановлюється у кримінальному законодавстві тільки семи зарубіжних країн, шість із яких раніше входили до складу колишнього СРСР (Киргизька Республіка, Республіка Білорусь, Республіка Вірменія, Республіка Казахстан, Республіка Таджикистан та Російська Федерація).

Характеризуючи *об'єкт* злочину, слід зазначити, що у ст. 396 КК Республіки Білорусь передбачається відповідальність не за провокацію, а за інсценування одержання хабара чи комерційного підкупу.

У КК Республіки Болгарії досліджувана норма передбачена в розд. IX Особливої частини («Підкуп»), цей розділ включений до гл. VIII Особливої частини («Злочини проти діяльності державних органів та громадських організацій»). Згідно КК Республіки Болгарія, досліджуваний злочин належить до злочинів, пов'язаних із хабарництвом, тому об'єктом провокації хабара є суспільні відносини порядку оплати праці службових осіб [9].

У КК Республіки Таджикистан є спеціальна норма, яка передбачає відповідальність за провокацію підкупу, віднесена до гл. 30 «Злочини проти державної влади, інтересів державної служби»,

яка входить до розд. XIII «Злочини проти державної влади». Провокація підкупу за КК Республіки Таджикистан фактично є злочином у сфері службової діяльності. Кримінальний кодекс Республіки Таджикистан пов'язує провокацію хабара зі злочинами проти державної влади та інтересів державної служби, до яких входять також давання і одержання хабара. Об'єктом провокації хабара є суспільні відносини порядку оплати праці службових осіб і суспільні відносини, які виникають при виявленні та закріпленні доказів давання-одержання хабара [10].

Стаття 307 КК Республіки Болгарія не описує предмет провокації хабара, але його зміст впливає зі ст. 301 та ст. 304 і розуміється як дар чи інші майнові блага [9].

У більшості кримінальних кодексів згаданих зарубіжних країн об'єктом провокації підкупу (хабара) є не суспільні відносини у сфері службової діяльності та суспільні відносини порядку оплати праці службових осіб (ці відносини є об'єктом провокації хабара за КК Республіки Болгарія [9]), а суспільні відносини, що виникають у зв'язку із здійсненням правосуддя та доказуванням злочину.

Предметом провокації хабара є або гроші, цінні папери, інше майно та послуги майнового характеру, або дар чи будь-які інші майнові блага. Кримінальне законодавство зарубіжних країн не закріплює мінімального розміру предмета хабара.

У кримінальних кодексах переважної більшості вищезгаданих зарубіжних країн *об'єктивна сторона* провокації підкупу (хабара) (крім КК Республіки Болгарії [9]) формулюється як спроба передати гроші, цінні папери, інше майно чи надати послуги майнового характеру посадовій особі (особі, що виконує розпорядчі або інші управлінські функції у комерційних чи інших організаціях) без її згоди. Кримінально караною є тільки провокація одержання хабара, що учиняється саме шляхом спроби передачі матеріальних цінностей чи надання послуг майнового характеру. Вчинення провокації одержання хабара будь-яким іншим способом або вчинення провокації давання хабара не визнається злочином.

У кримінальних кодексах згаданих вище зарубіжних країн провокація хабара поєднується із провокацією комерційного підкупу, а дії, що учиняються при провокації хабара (комерційного підкупу),

спрямовуються як до посадових осіб, так і до осіб, що виконують розпорядчі або управлінські функції у комерційних чи інших організаціях, при цьому такі особи є службовими особами відповідних організацій.

Законодавці у КК Республіки Болгарія [9], КК Республіки Таджикистан [10] не поєднують відповідальність за провокацію хабара із відповідальністю за провокацію комерційного підкупу, оскільки останній не виділений у цих кодексах.

Кримінальні кодекси вищезгаданих зарубіжних країн (за винятком КК Республіки Болгарія [9]) визнають провокацію підкупу (хабара) злочинною тільки за умови, що спроба передачі грошей, цінних паперів, майна чи надання послуг майнового характеру відбувається без згоди посадової особи (службової особи комерційних чи інших організацій).

Аналіз диспозиції норм, що передбачають відповідальність за провокацію підкупу (хабара) у кримінальних кодексах вищезгаданих зарубіжних країн, показує, що схвалення посадової особи прийняти гроші, цінні папери чи інше майно не охоплюється об'єктивною стороною цього злочину, а спроба передати матеріальні цінності посадовій особі без її згоди більшою мірою є ознакою штучного створення доказів, ніж ознакою провокації хабара.

За конструкцією об'єктивної сторони провокацією підкупу (хабара) у кримінальних кодексах зарубіжних країн (крім КК Республіки Білорусь, та КК Республіки Болгарія [9]) є саме спроба передати відповідні матеріальні цінності.

Кримінальний кодекс Республіки Білорусь описує об'єктивну сторону інсценування одержання хабара чи комерційного підкупу саме як передачу відповідних матеріальних цінностей або надання послуг майнового характеру посадовій особі (службовій особі комерційної чи іншої організації) без її згоди. Саме тому ст. 396 КК Республіки Білорусь називається «Інсценування одержання хабара чи комерційного підкупу» та відноситься злочинів проти правосуддя, адже інсценування уособлюється штучним створенням доказів вчинення злочину і посягає саме на суспільні відносини, які виникають під час здійснення правосуддя (під час виявлення та закріплення доказів). Штучним створенням доказів є по суті й

підкидання та залишення предмета хабара посадовій особі без її згоди.

Провокація хабара за КК Республіки Болгарія [9] охоплює як провокацію одержання, так і провокацію давання хабара.

Коло *суб'єктів провокації хабара* у згаданих вище кримінальних кодексах зарубіжних країнах розуміється значно ширше і не обмежується суто службовими особами.

Суб'єктом провокації хабара за кримінальним законодавством вищезгаданих зарубіжних країн є загальний суб'єкт злочину (фізична осудна особа, що досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність).

Щодо *суб'єктивної сторони*, то форма вини під час провокації підкупу виражається прямим умислом, що є спільним у всіх проаналізованих кримінальних кодексах вищезгаданих зарубіжних країн, що передбачають спеціальну норму про відповідальність за аналізований злочин. Прямий умисел свідчить, що винна особа усвідомлює провокаційний характер власних дій щодо іншої особи, яку вона провокує на одержання чи давання підкупу, і бажає вчинити такі дії.

Кримінальні кодекси вищезгаданих зарубіжних країн, що передбачають відповідальність за провокацію підкупу (хабара) (окрім КК Республіки Болгарія [9] та КК Республіки Таджикистан [10]), визначають мету провокації підкупу (хабара) як штучне створення доказів вчинення злочину або шантаж. Під цією метою розуміється створення фактичних даних, що вказують на наявність складу злочину в діях провокованої особи. Метою провокації хабара за кримінальним законодавством вищезгаданих зарубіжних країн є також і шантаж, тобто примушування посадової особи до виконання або невиконання певних дій під загрозою розголошення відомостей, які виникли саме у результаті провокації.

У КК Республіки Таджикистан [10] мета провокації хабара формулюється як «штучне створення доказів одержання хабара». Законодавець Республіки Таджикистан конкретизує, що штучно створені фактичні дані мають стосуватися лише одержання хабара, а не будь-якого іншого злочину, при цьому шантаж не визнається метою вчинення злочину.

Отже, аналіз об'єктивних ознак провокації підкупу свідчить, що норми, які передбачають відповідальність за цей злочин, у кримінальних кодексах вищезгаданих зарубіжних країн досить схожі між собою і фактично більшість із них подібна до ст. 304 КК Російської Федерації. Відмінними є лише ст. 307 КК Республіки Болгарії [9], певною мірою ст. 396 КК Республіки Білорусь та ст. 321 КК Республіки Таджикистан [10].

Провокацію підкупу (хабара) законодавці більшості вищезгаданих зарубіжних країн відносять до злочинів проти правосуддя і безпосередньо пов'язують із процесом доказування (виявлення та закріплення доказів) одержання чи давання хабара, а це вказує на специфічність родового об'єкта кримінально-правової охорони. Лише в КК Республіки Болгарія [9] та КК Республіки Таджикистан [10] провокація хабара належить до злочинів проти державної влади та інтересів державної служби.

Предмет провокації хабара повинен збігатися із предметом давання та одержання хабара. Проте, майже у всіх нормах вищезгаданих кримінальних кодексів предмет провокації хабара знаходить безпосереднє формулювання у нормах щодо відповідальності за згаданий злочин і не є ідентичним предмету давання чи одержання хабара (комерційного підкупу).

Слушним моментом проаналізованого зарубіжного кримінального законодавства у частині відповідальності за провокацію підкупу (хабара) є безпосереднє визначення предмета цього злочину, але у той же час негативним – певна невідповідність ознак предмета провокації підкупу (хабара) та предмета давання-одержання хабара (комерційного підкупу).

Суб'єктом досліджуваного злочину за законодавством зарубіжних країн є загальний суб'єкт, тобто фізична осудна особа, що досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Це є виправданим, адже насправді провокаційні дії можуть учинятися будь-якими особами, і не обов'язково, щоб це були саме службові особи.

Література:

1. Ансель М. Методологические проблемы сравнительного права. *Очерки сравнительного права*. Москва: Прогресс, 1981. С. 36-86.
2. Батраченко Т. С. Порівняльно-правовий аналіз кримінальної відповідальності за провокацію підкупу законодавства України та зарубіжних країн. *Правова позиція*. 2016. № 1. С. 96-101.
3. Виговська А. В. Кримінальна відповідальність за корупційні злочини за вітчизняним і зарубіжним кримінальним законодавством: порівняльна характеристика. *Правова держава: Щорічник наукових праць*. 2010. Вип. 21. С. 351-357.
4. Волженкин Б. В. Допустима ли провокация как метод борьбы с коррупцией? *Российская юстиция*. 2011. № 5. С. 43-45.
5. Грудзур О. М. Визначення провокації злочину у кримінальному праві зарубіжних країн. *Закарпатські правові читання: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. студ. та асп. (м. Ужгород, 28-30 квіт. 2009 р.)*. Ужгород: Б. и., 2009. С. 174-177.
6. Грудзур О. М. Кримінально-правова характеристика провокації хабара за законодавством зарубіжних країн. *Вісник Академії правових наук України*. 2009. № 2 (57). Харків: Право, 2009. С. 150-160.
7. Егорова Н. Провокация взятки либо коммерческого подкупа. *Российская юстиция*. 1997. № 8. С. 26-28.
8. Рыжова О. А. Совершенствование уголовного законодательства, предусматривающего ответственность за провокацию взятки либо коммерческого подкупа. *Российский следователь*. 2004. № 8. С. 18-22.
9. Уголовный кодекс Республики Болгария. СПб: Юридический центр Пресс, 2001. 298 с.
10. Уголовный кодекс Республики Таджикистан. СПб: Юридический центр Пресс, 2001. 410 с.

*Скарбарчук Олександр Григорович
аспірант кафедри правосуддя та
кримінально-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту
ім. І. Малиновського Національного
університету «Острозька
академія»*

*Науковий керівник: Герасимчук
Олег Павлович, кандидат
юридичних наук, доцент,
Навчально-науковий інститут ім.
І. Малиновського Національного
університету «Острозька
академія»*

**ЗАГАЛЬНИЙ ПРЕДМЕТ ДОКАЗУВАННЯ У
КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ
ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ НА
ПІДСТАВІ П.2. Ч.1 СТ. 96-3 КК УКРАЇНИ**

З набранням чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб» №314-VIII від 23.06.2013 р. до ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України були внесені зміни (п.7 ч.1), які передбачають включення до предмету доказування обставин, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру.

Сукупність обставин (структура і зміст яких регламентовані у ст. 91 КПК й у нормах Загальної частини кримінального закону), на які має бути спрямоване кримінальне процесуальне доказування, Вапнярчук В. В. відносить до загального предмету доказування [1, с. 87].

Спробуємо окреслити коло обставин, які підлягають встановленню в рамках загального предмету доказування у кримінальному провадженні щодо застосування заходів кримінально-

правового характеру до юридичної особи на підставі п. 2 ч. 1 ст. 96-3 КК України.

Цілком закономірно, що першочерговому встановленню підлягають обставини, передбачені у ст. 36-3 КК України «Підстави для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру», однак цим переліком не варто обмежуватися, оскільки ст. 96-4 КК України містить обмеження щодо застосування заходів кримінально-правового характеру з підстав передбачених окремими пунктами ч.1 ст. 96-3 КК України залежно від організаційно-правової форми господарювання та форми власності юридичної особи. Також необхідно врахувати обставини, передбачені ст. 96-5 КК України, якою визначаються підстави для звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру.

Пункт 2 частини 1 ст. 96-3 КК України визначає однією з підстав для застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичної особи незабезпечення виконання покладених на її уповноважену особу законом або установчими документами юридичної особи обов'язків щодо вжиття заходів із запобігання корупції, що призвело до вчинення будь-якого із злочинів, передбачених у статтях 209 і 306, частинах першій і другій статті 368-3, частинах першій і другій статті 368-4, статтях 369 і 369-2 КК України.

Незважаючи на той факт, що вищенаведений перелік злочинів, вчинення яких є підставою для застосування до юридичної особи заходів кримінально правового характеру співпадає з переліком злочинів передбаченим у п. 1 ч.1 ст. 96-3 КК України, предмет доказування у справах про застосування заходів кримінально-правового характеру з підстав передбачених п. 2 ч.1 вказаної норми істотно відрізняється, оскільки не передбачає вчинення злочину безпосередньо уповноваженою особою юридичної особи від імені та в інтересах такої юридичної особи.

Основний проблемний аспект доказування полягає у тому, що законодавець не описав зв'язок між особою, яка вчиняє злочин за обставин передбачених п.2 ч.1 ст. 96-3 КК України та юридичною особою щодо якої застосовуються заходи кримінально-правового характеру з цієї підстави, що може призвести як до безпідставного застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового

характеру, так і до уникнення юридичною особою негативних наслідків передбачених ч.1 ст. 96-6 КК України.

Вважаю за доцільне шукати такий зв'язку у двох напрямках – зв'язок особи злочинця з певною юридичною особою та зв'язок наслідків вчиненого злочину з інтересами юридичної особи. При цьому обов'язковою умовою є відсутність у злочинця повноважень діяти від імені юридичної особи в інтересах якої вчиняється злочин, оскільки це є підставою для застосування заходів кримінально-правового характеру за п. 1 ч.1 ст. 96-3 КК України.

Вчинення злочину особою, яка не є уповноваженою особою юридичної особи в понятті Прим. 1 до ст. 96-3 КК України. Наприклад, злочин передбачений ч.1 ст. 368-3 КК України в інтересах третьої (юридичної) особи вчиняється:

а) службовою особою юридичної особи, яка перебуває у трудових відносинах з останньою, однак не має права діяти від її імені (в цю категорію входять заступники керівника, головний бухгалтер, керівники структурних підрозділів юридичної особи, працівники тощо).

б) фізичною особою, яка перебуває у цивільних (господарських) правовідносинах з юридичною особою, в інтересах якої вчиняється злочин.

в) уповноваженою особою юридичної особи, яка перебуває у цивільних (господарських) правовідносинах з юридичною особою, в інтересах якої вчиняється злочин.

Іншим напрямом пошуку взаємозв'язку є пошук юридичної особи в інтересах якої вчинено злочин. Наприклад, злочин передбачений ч.1 ст. 368-3 КК України в інтересах третьої (юридичної) особи вчиняється:

а) уповноваженою особою (прим. 1 ст. 96-3 КК України) іншої юридичної особи.

б) службовою особою іншої юридичної особи, яка перебуває у трудових відносинах з останньою, однак не має права діяти від її імені.

в) фізичною особою, яка перебуває у цивільних (господарських) правовідносинах з іншою юридичною особою.

г) уповноваженою особою юридичної особи, яка перебуває у цивільних (господарських) правовідносинах з іншою юридичною особою.

Таким чином, при застосуванні заходів кримінально-правового характеру з підстав передбачених п. 2 ч.1 ст. 96-3 КК України в рамках загального предмету доказування підлягають встановленню наступні обставини:

1. Факт вчинення злочину з переліку передбаченого п. 2) ч.1 ст. 96-3 КК України в інтересах юридичної особи (прим. 2 до ст. 96-3 КК України)

2.1. Зв'язок особи злочинця з юридичною особою в інтересах якої був вчинений злочин (прим.2 до ст. 96-3 КК України) за відсутності ознак уповноваженої особи (прим.1 ст. 96-3 КК України), або

2.2. Зв'язок особи злочинця з юридичною особою (уповноважена особа, наявність трудових відносин за відсутності ознак представництва, наявність господарсько-правових відносин) якщо злочин був вчинений в інтересах іншої юридичної особи ніж та з якою пов'язаний злочинець.

3. Можливість застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру з огляду на обмеження передбачені ч.1 ст. 96-4 КК України.

4. Наявність підстав для звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру з підстав передбачених ст. 96-5 КК України.

5. Наявність у юридичної особи антикорупційної програми, затвердженої у встановленому законом порядку.

6. Особу відповідальну за забезпечення виконання заходів із запобігання корупції.

7. Наявність закону чи установчого документу, який покладає на таку особу забезпечення виконання заходів із запобігання корупції.

8. Наявність у особи відповідальної за забезпечення виконання заходів із запобігання корупції статусу уповноваженої особи (права діяти від імені юридичної особи на підставі закону чи установчих документів).

9. Причинний зв'язок між вчиненням злочину передбаченого п.2 ч.1 ст. 96-3 КК України та незабезпеченням виконання заходу

(заходів) із запобігання корупції, передбачених антикорупційною програмою юридичної особи, щодо якої застосовують заходи кримінально-правового характеру.

Література:

1. Вапнярчук В. В. Теорія і практика кримінального процесуального доказування : монографія / В. В. Вапнярчук. — Харків : Юрайт, 2017. — 408 с.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — №25. — Ст.131. Офіційний сайт Верховної Ради України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2013. — №9-10. — Ст.474. Офіційний сайт Верховної Ради України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
4. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII // Відомості Верховної Ради України. — 2014. — № 49. — Ст. 3186. Офіційний сайт Верховної Ради України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n2>

Федчишин Андрій Анатолійович
партнер, Юридична фірма
«ОНСТАН»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКСПЕРТИЗИ ЯК ДЖЕРЕЛА ДОКАЗУ В ДІЯЛЬНОСТІ ТРЕТЕЙСЬКИХ СУДІВ ТА МІЖНАРОДНОГО КОМЕРЦІЙНОГО АРБІТРАЖУ

1. Серед питань надійного наукового забезпечення альтернативного судочинства в Україні основне місце посідає система нормативних приписів і криміналістичних рекомендацій щодо ефективного використання при доказуванні у третейському суді

і міжнародному комерційному арбітражі спеціальних знань. Характер вирішення спірних питань здебільшого потребує залучення спеціальних знань різних галузей науки і техніки, тому для альтернативного судочинства характерними є інженерно-технічні, економічні (бухгалтерські), фінансово-економічні, товарознавчі, оціночні, будівельно-технічні, дорожньо-транспортні, комп'ютерно-технічні, техніко-криміналістичні, лінгвістичні, екологічні та інші експертизи. А самій експертизі відводиться провідна роль серед форм застосування спеціальних знань в інтересах альтернативного судочинства.

2. У третейських судах, як і у судах загальної юрисдикції, експертиза призначається у випадках, коли обставини справи, що мають значення для прийняття рішення, можуть бути досліджені тільки на підставі використання спеціальних знань. Сторони обирають арбітрів спеціально для вирішення спору за спрощеною процедурою судового розгляду з метою досягнення згоди, ефективного, економічно доцільного і справедливого доказування.

Найголовніша особливість експертизи витікає із змісту самого процесу її призначення: це заснований на взаємному погодженні і добрій волі конфіденційний процес підтвердження істини у третейському розгляді, прав позивача та відповідача, у ході якого сторони за допомогою третейського судді, призначеного чи обраного сторонами у погодженому ними порядку, мають намір отримати правильне рішення.

3. Експертизи у третейському суді і міжнародному комерційному арбітражі призначаються у складних випадках, коли заявлені суми позовних вимог є значними (великими), і багато залежить від правильного вирішення технічних, нормативних та економічних питань шляхом використання спеціальних знань.

4. Для альтернативного судочинства найбільш характерними є інженерно-технічні, економічні (бухгалтерські), фінансово-економічні, товарознавчі, оціночні, будівельно-технічні, дорожньо-транспортні, комп'ютерно-технічні, техніко-криміналістичні, лінгвістичні, екологічні та інші експертизи.

5. Експертна діяльність є спеціалізованою професійною діяльністю. Питання, які виносяться на вирішення експертизи,

повинні бути такими, що не припускають двозначного тлумачення. Експерт не повинен вирішувати питання, що виходять за межі його спеціалізації. Активне та кваліфіковане застосування спеціальних знань у третейському судочинстві значно розширює пізнавальні можливості в процесі збирання, дослідження й оцінки доказів, сприяє підвищенню якості доказування.

Межі компетенції експерта визначаються з огляду на предмет судової експертизи, завдання, кола питань і об'єктів дослідження. Від правильного визначення предмета експертизи залежать практична діяльність експерта, межі його компетенції в аспекті визначення кола питань, які він може вирішувати.

6. Основна причина виникнення проблем щодо визначення меж компетенції експертів у процесі недержавних (приватних) правовідносин полягає у тому, що третейські суди не можуть розглядати справи, які відповідно до закону, підлягають вирішенню виключно судами загальної юрисдикції. Однак, поширеною залишається практика, коли третейські суди і надалі вирішують питання із урахуванням висновків експертів при наявності суперечливих положень щодо повноважень альтернативного судочинства.

7. В Україні, країнах СНД і більшості країн Європи судові експерти можуть складати висновки виключно з питань фактичного характеру, і не вправі досліджувати правові питання. Однак, у альтернативному національному третейському судочинстві та міжнародних арбітражних судах, використання експертів для роз'яснення питань правового характеру, тобто встановлення змісту права, є звичним явищем. У альтернативному судочинстві залучаються експерти різних галузей права, для роз'яснень питань правового характеру, тобто встановлення змісту права, застосування правових знань і норм. Експерт у галузі певного виду права застосовує свої спеціальні знання для дослідження доказів – законодавчих норм і надає обґрунтований висновок щодо таких доказів. Залучення експерта до вирішення питань правового характеру не є безумовною підставою для погодження з його висновком. Суд вправі не погодитися з висновком експерта і

прийняти рішення, обґрунтовуючи власну правову позицію і правовий аналіз обставин справи.

Залучення до вирішення спорів у якості експертів юристів-спеціалістів у певних галузях права (банківського, комерційного, морського, права інтелектуальної власності тощо) сприяє зміцненню правової системи третейського розгляду.

8. Виходячи із особливої специфічної ролі експертизи у третейському суді, на законодавчому рівні необхідні новації щодо конкретизації обсягу прав та обов'язків експерта, визначення кола осіб, що можуть бути залучені як експерти та вимог до них. Також необхідні: розмежування сфери регулювання діяльності експертів третейського судочинства, конкретизація порядку організації проведення експертизи, визначення прав та обов'язків особи, що залучається в якості експерта, окреслення кола питань, які вправі вирішуватися експерт та інші.

9. У Законі України «Про третейські суди» відсутній інститут забезпечення доказів. Сучасні системи третейського розгляду та міжнародного комерційного арбітражу мають серед своїх засадничих принципів можливість надання сторонам рівної можливості викласти свої аргументи та докази. Надання доказів сприймається як право сторін, на сторони покладається певний тягар доказування. Найкращими доказами при третейському розгляді, і у міжнародному арбітражі, прийнято вважати документальні докази. Законодавчо не визначено підходи до використання спеціальних знань обізнаних осіб у третейському судочинстві як джерела доказів.

10. Третейські судді і міжнародні комерційні арбітри, здебільшого не володіють необхідними спеціальними знанням, тому вони потребують допомоги незалежного експерта, для ухвалення рішення у справі. Регламентами арбітражних та третейських судів України вимоги щодо експерта та висновку експертизи не визначені. Правила ІВА передбачають можливість проведення конференції експертів призначених сторонами. Іншими заходами є сумісні доповіді або письмові відповіді на питання протилежної сторони, в ході підготовки яких експерти, що призначені сторонами зустрічаються і узгоджують питання, далі готують короткий спільний висновок та формують тези.

Законодавство України про третейські суди не обумовлює вимог до кандидатури експерта (експертів), хоча принцип незалежність експертів від сторін що призначили експертизу, впливає на оцінку третейськими суддями і арбітрами експертних висновків. Залишається поза увагою законодавства не лише порядок організації проведення експертизи, але й повноваження, права та обов'язки, кваліфікаційні вимоги до осіб, що можуть залучатися в якості експертів, коло питань що вправі вирішувати експерт, а також порядок проведення рецензування висновків експертних досліджень для третейських судів.

11. Висновок експерта є доказом у сучасному третейському і міжнародному комерційному розгляді, він містить відомості про факти (фактичні дані), що встановлюються експертом у результаті проведеного ним дослідження. Переважна більшість регламентів та інших нормативних актів по вирішенню альтернативних спорів, не визначають вимог щодо професіоналізму чи оформлення висновків експертів. Законом України «Про третейські суди» не встановлено обов'язкові вимоги до особи експерта, до результатів експертного дослідження, що оформляються у вигляді висновку експертизи, до його форми і обов'язкових реквізитів (ст. 39 Закону України «Про третейські суди» визначено, що експерт надає мотивований висновок щодо поставлених йому питань у письмовій формі). Лише в окремих поодиноких регламентах третейських судів в Україні, мають місце вимоги до висновку експерта та його окремих реквізитів.

12. У третейському і міжнародному комерційному розгляді висновок експерта є письмовим документом, що повинен складатися у відповідності до вимог закону. Він має бути однозначним, зрозумілим, усі його частини повинні узгоджуватися між собою, не суперечити одна одній, а висновки мають впливати із проведеного дослідження, бути результатом логічних побудов, і формулюватися за внутрішнім переконанням експерта. Висновки експерта повинні викладатися простою мовою, зрозумілою не лише спеціалісту, але й будь-якому учаснику судочинства.

13. У сучасному альтернативному судочинстві першочерговий обов'язок експерта є його обов'язком по відношенню до суду, а не до сторони, що залучає його до процесу. Експерти повинні бути

неупередженими, справедливими і чесними, дотримуватися конфіденційності. Позиція експерта повинна бути об'єктивною і неупередженою. Відповідно, експертна думка, покази, повинні бути незалежними від впливу вимог сторін. Факти, на яких базується позиція експерта, повинні бути доказані за допомогою допустимих доказів – відібраних, перероблених і наданих у відповідних видах і формах відомостей, при дослідженні яких лише особа зі спеціальними знаннями зможе і зуміє із максимальним успіхом вирішити поставлену задачу. Доказова інформація, отримана за результатами експертизи, не може з'явитися від будь-якого іншого джерела.

Допит експерта, призначеного стороною, має таку саму специфіку, як і допит свідка. Різниця полягає лише в тому, що свідок бере на себе зобов'язання дати правдиві покази про відомі факти, а від експерта чекають компетентну думку, висловлену із щирою вірою і впевненістю у правильності.

14. У третейському і міжнародному комерційному розгляді непоодинокими є випадки, коли поставлені перед експертом питання кожним інтерпретуються по-різному, різноманітними є застосовані методи і практика. Усе це зумовлює доцільність створення експертного інституту як спеціалізованої науково-професійної організації, що виконуватиме функції відомчого і методичного центру в області експертної діяльності. Експертні інститути здійснювали б експертну діяльність в особливо складних випадках, коли необхідна особлива наукова оцінка.

15. Негативним моментом у вітчизняній третейській юрисдикції є відсутність вимог до порядку проведення експертного дослідження, до змісту висновку експертизи, а також до порядку його оформлення. Висновок експерта повинен містити такі реквізити: повне ім'я і адреса експерта; дата і місце складання; освіта, кваліфікація, навички, досвід; минулі відносини (за їх наявності) із сторонами; засвідчення про незалежність експерта від сторін, представників чи захисників і складу третейського суду, повноти і достовірності своїх висновків; опис отриманих доказів і виклад фактів, на основі яких експерт ґрунтуватиме своє дослідження і експертний висновок; клопотання про надання необхідних додаткових матеріалів за результати

задоволення клопотання; опис застосованих методів, нормативних актів, використаних при дослідженні і формуванні висновків; опис дослідження і висновки експертизи; підпис експерта.

16. Міжнародні арбітражні правила не ставлять жодних формальних умов, яким повинна відповідати особа, що має бажання кваліфікуватися як експерт для потреб арбітражної процедури. При призначенні експертизи у третейському розгляді або міжнародному комерційному арбітражі не встановлено вимоги до спеціалізації необхідним внесенням експерта до реєстру експертів за певною галуззю наукових знань. Ведення такого Реєстру судових експертів для третейського судочинства не викликало б у суду сумнівів щодо професійних здібностей експерта і не зумовлювало би підстав додатково перевіряти останніх.

17. Необхідне законодавче запровадження інституту присяги у альтернативному судочинстві, шляхом доповнення Закону України «Про третейські суди» нормою про приведення експерта до присяги, визначити її зміст, і те, що дія присяги поширюється також на ті випадки, коли висновок був складений до її проголошення.

18. У практиці альтернативного судочинства, загального правила щодо надання оцінки доказам немає. Для забезпечення принципу рівності експертні докази подаються з використанням певних процедур. Законодавче визначення критеріїв оцінки доказів є своєрідною формальною перевіркою висновку щодо: дотримання процесуального порядку підготовки, призначення і проведення експертизи; відповідності кваліфікації судового експерта предмету експертизи; перевірки повноти дослідження при вирішенні експертних задач; повноти опису використаної методики, методів, прийомів і способів використання технічних засобів.

Однак, у альтернативному судочинстві існують різні засоби контролю за доказами експерта. Похвальним є досвід участі експерта у конференції експертів, або спільні доповіді експертів.

*Юзик Вікторія Павлівна
завідувач сектору
дактилоскопічних досліджень
ВКВД Рівненського науково-
дослідного експертно-
криміналістичного центру
Міністерства внутрішніх справ
України*

НЕ ВИКОРИСТАНІ МОЖЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАПІЛЯРНИХ ЛІНІЙ (ДЕРМАТОГЛІФІКА, ПОРОСКОПІЯ І ЕДЖЕОСКОПІЯ)

В статті висвітлені можливості нетрадиційних досліджень папілярних візерунків рук, а також майже не затребувані – пороскопія і еджеоскопія.

Ключові слова: дактилоскопія, дерматогліфіка, пороскопія, еджеоскопія, сліди рук.

Широкий потенціал, який закладено в розділі криміналістики – дактилоскопії, а саме дослідження пороскопічних і еджеоскопічних ознак; інших частин рук та частин тіла людини; діагностичні дослідження, дуже рідко знаходять своє відображення в судово-дактилоскопічних експертизах. Основну увагу в них приділено висвітленню традиційних можливостей дактилоскопії, а саме дослідження механізму утворення слідів, будови папілярних узорів шкірного покриву людини їх особливості з метою використання інформації дактилоскопічного походження для ідентифікації особи.

Разом із тим, залишається поза увагою широкий спектр потенційно прихованих можливостей дослідження слідів рук людини іншими дослідженнями таким як, дерматогліфіка та пороеджеоскопія.

В основі сучасної дактилоскопії спостерігається тенденція зближення дерматогліфіки з дактилоскопією, і в зв'язку з цим отримуємо новий напрямок дактилоскопії – криміналістична дерматогліфіка, яка тільки починає розвиватися.

Виникнувши практично одночасно, дерматогліфіка і дактилоскопія, проте, розвивалися абсолютно незалежно один від

одного. У сферу інтересів дактилоскопії традиційно включалися такі завдання, як виявлення, зберігання, класифікація відбитків пальців людини і ідентифікація по них особи, тоді як фахівців в області дерматогліфіки, в першу чергу, цікавили особливості папілярного рельєфу – як маркера різних спадково зумовлених особливостей людського організму. Між тим взаємодія фахівців двох цих галузей знань могла б неабиякою мірою сприяти і взаємному прогресу обох напрямів в науці.

Криміналістична дерматогліфіка ставить перед собою завдання визначення характеристик особистості злочинців і підозрюваних осіб у скоєнні злочинів по папілярним узорам. Криміналістична дерматогліфіка покликана внести свій вклад в розвиток уявлень про людину і можливості її поведінки в різних умовах життя, в тому числі в сфері криміналістичної діяльності, тому є одним із шляхів до розкриття, розслідування та профілактики злочинів.

Дерматогліфіка (грец. δέρμα «шкіра», рід. п. δέρματος + γλῦφω «вирізаю, гравірується») – наукова дисципліна, що вивчає шкірний рельєф долонних і підшвенних поверхонь, де шкіра покрита численними гребінцями (папілярними лініями), що утворюють певні візерунки. Папілярні лінії і візерунки не змінюються з віком, не підпадають під вплив навколишніх умов і відрізняються великою індивідуальною варіабельністю; багато їх особливостей передаються у спадок, з метою розкриття, розслідування та запобігання злочинів [1 ст. 11].

Слід зазначити, що останнім часом ведуться дослідження по встановленню кореляції (зв'язку) будови папілярних візерунків з анатомо-фізіологічними характеристиками людини. Фахівці з цього напрямку пояснюють, що папілярні візерунки тісно пов'язані з периферичним відділом нервової системи, і з тим, що їх закладка відбувається в один і той же час ембріонального розвитку з однієї і тієї ж зародкової тканини. Цей зв'язок якраз і вивчає така галузь знань, як дерматогліфіка.

Виділяють кілька розділів сучасної дерматогліфіки:

1) антропологічний (включає уявлення про типи папілярних візерунків);

2) фізіологічний (досліджує особливості шкірного рельєфу в якості маркерної системи будь-яких особливостей будови і діяльності організму);

3) медичний (досліджує ознаки патологічної дерматогліфіки, що вказують на спадково зумовлені порушення в формуванні людського організму, в першу чергу, його нервової системи);

4) генетичний (вивчає роль спадкового чинника в формуванні шкірних візерунків).

Дерматогліфіка допомагає встановити, як малюнок папілярних візерунків пальців рук пов'язаний з характером і поведінкою людини [1 ст. 21].

Очевидно, – дактилоскопія вивчає лише будову папілярних візерунків. Дерматогліфіка на відміну від дактилоскопії вивчає зв'язок морфології, або зовнішню будову шкіри людини, з внутрішнім середовищем (ендокринною, імунною системою) організму, національними, расовими, географічними та іншими факторами.

Тут, слід погодитися з Н.П. Майлис, у тому, що «дактилоскопія та дерматогліфіка» вивчає один і той же об'єкт – гребінцеву шкіру. Однак основне завдання дактилоскопії – ідентифікація конкретної людини, а дерматогліфіки - діагностика його біологічних властивостей.

Враховуючи специфіку дослідження дерматогліфічних візерунків, відсутністю будь-яких рекомендації по роботі з такими слідами, спеціалісти не використовують всіх можливостей науки «дерматогліфіки», яка є спорідненою з дактилоскопією, з метою розкриття, розслідування та запобігання злочинам [2, с. 60]. При проведенні досліджень вони майже не встановлюють: стать особи, її зріст, повноту тіла, вік, соціальне становище, рід занять (професію) тощо.

Щодо пороеджеоскопічної експертизи, то необхідність в дослідженні пороскопічних та еджеоскопічних ознак папілярних ліній виникає у експерта в тому випадку, якщо комплекс виявлених у сліді загальних і окремих дактилоскопічних ознак не складає сукупності, достатньої для ідентифікації особи.

Основною умовою, що дозволяє використовувати дані ознаки мікрорельєфу папілярних ліній, є їх чітке відображення в сліді.

Зрозуміло, що в силу багатьох причин в слідах папілярних візерунків не завжди проглядаються усі пори. Лише незначна їх кількість відображається в слідах.

У дактилоскопічних дослідженнях успішне використання мікроознак папілярних ліній можливо лише за умови попередньої локалізації ділянки папілярного візерунка, яким залишено слід – по загальних і окремих дактилоскопічних ознакам. У незначному за розміром сліді, для цих цілей часто доводиться проводити детальне його аналізування (мікродослідження) зі встановленням відстаней між папілярними лініями на різних ділянках, визначенням кутових параметрів злиття і розгалужень, радіусів заокруглень або вигнутих папілярних ліній, вивченням розмірних характеристик виявлених в сліді окремих ознак. Таке дослідження доцільно проводити на збільшених, в певному масштабі, фотознімках сліду. І тільки після того, як буде локалізована ділянка папілярного візерунка, яка відобразилася в сліді і, встановлено його збіг за виявленими мікроознаками з конкретною ділянкою представленого порівняльного відбитка, тільки тоді доцільно переходити до дослідження наявних в сліді мікрорельєфу папілярних ліній.

Виявлення і вивчення мікроознак папілярних ліній проводиться як при дослідженні самого сліду з використанням луп або мікроскопів, так і за збільшеними фотознімками. Шкала наближення може бути різною, але, як правило, не перевищує $20\times$.

На першому етапі відшукуються найбільш чітко відображені пори. Визначається їх форма і точне місце розташування на папілярній лінії. Потім, поетапно, за обраною експертом схемою (зліва направо, за годинниковою стрілкою і т.п.), відштовхуючись від вихідної пори, виявляють і – за тими ж параметрами індивідуалізують інші пори, що відобразилися в сліді. При цьому доцільно проводити схематичну замальовку виявлених пор на заздалегідь підготовленому малюнку досліджуваного папілярного візерунка.

Після детального вивчення всіх, що відобразилися в сліді пор за такими параметрами, як форма, розміри, місце розташування на папілярній лінії, ступінь замкнутості, взаємне розташування, можна переходити до виявлення та вивчення еджеоскопічних ознак [7 ст.10].

Дану групу ознак доцільно починати досліджувати, відштовхуючись від уже вивчених, попередньо, пор. Еджеоскопічні ознаки вивчають за раніше розглянутою для відображень пор – схемою. Визначають різновид ознаки: виступ або заглиблення, його розміри, форму і місце розташування. Виявлені ознаки з урахуванням перерахованих параметрів також наносять на схематичний малюнок сліду. На наступному етапі роблять оцінку взаємного розташування виявлених в сліді відображень пор і еджеоскопічних ознак. Цим завершується етап індивідуалізації відображення в сліді двох груп мікрорельєфу папілярних ліній. Основним методом порівняння в даному вигляді досліджень є зіставлення. Збільшені фотознімки сліду і порівнюваного фрагмента відбитка розташовують поруч в одному ракурсі.

Порівняння вищевказаних мікроознак в самому сліді та відбитку досить ефективно можна проводити за допомогою порівняльного мікроскопа МСК-1 (МСК-2) який дозволяє не тільки спостерігати ознаки в одному полі зору, але і провести вимірювання кутових величин і відстаней між ознаками за допомогою предметного столика або шкали екрану. Збільшення при цьому можна змінювати в залежності від розмірів досліджуваного сліду або його фрагментів, ознак [5 ст. 195-199].

Який би порядок дослідження експерт не обрав при пошуку співпадаючих ознак мікрорельєфу папілярних ліній, слід ознаки не розділяти на пороскопічні й еджеоскопічні, – їх необхідно розглядати в сукупності як єдиний комплекс ознак мікрорельєфу папілярних ліній. Тільки при дотриманні цих правил буде отримано найкращий ефект при встановленні ідентифікації особи.

Оцінка ознак, фототаблиця та формування висновків оформлюються так само, як і при звичайній дактилоскопічній експертизі.

Актуальність даного дослідження полягає в тому, що на практиці дослідження слідів пороеджеоскопічними методами зустрічаються вкрай рідко, але при цьому вони мають велике значення, оскільки в деяких випадках тільки за допомогою них можна ідентифікувати особу, яка вчинила злочин. Так, наприклад, якщо на місці події були знайдені сліди пальців рук, в яких частково

відобразився папілярний візерунок, і коли звичайне дактилоскопічне дослідження не дало відповідного результату, пороеджеоскопічне ж – допомагає усунути сумніви в тотожності особистості [5, ст.200].

Однак, незважаючи на це, використання методів пороскопічного та еджеоскопічного досліджень папілярних ліній в судово-експертній практиці розкриття злочинів зустрічається дуже рідко.

Це обумовлено рядом причин:

1. Механізми слідоутворення і отримання відбитків можуть істотно відрізнятись, через що окремі ознаки в відбитку можуть не відобразитися, або з'являтися з іншими параметрами тому, експерт повинен запросити додаткові зразки, отримані в умовах, близьких до утворення досліджуваного сліду, і зразки з максимальним відображенням мікрорельєфу досліджуваної ділянки папілярного візерунка.

2. Береться під сумнів самотійність даних методів досліджень, оскільки вони, як правило, проводяться спільно з дактилоскопічною експертизою, або ж, якщо є цілі відбитки пальців чи їх частини придатні для ідентифікації, відпадає необхідність в проведенні пороеджеоскопічних досліджень.

3. Висока ймовірність помилки у висновку експерта, так як навіть незначної неточності у визначенні границь порівнюваних відбитків висновки можуть виявитися невірними.

4. Трудомісткий процес проведення дослідження, який потребує багато затраченого часу.

5. При виявленні на об'єктах слідів пальців рук, пори, як правило, в папілярних лініях слідів забруднюються матеріалами, що застосовуються під час їх виявлення.

6. Існує ряд причин нормативного, організаційного, технічного і методичного характеру, що ускладнює роботу фахівців.

Але не зважаючи на це, потенціал, який закладено в науці дактилоскопії (дослідження пороскопічних і еджеоскопічних ознак; дослідження не тільки слідів покривів нігтьових фаланг пальців рук, а й інших частин рук та частин тіла людини; діагностичні дослідження), знаходить своє відображення в судових експертизах та впливає на встановлення фактів за кримінальним провадженням по встановленню вибірки підозрюваних осіб, скороченню кола

підозрюваних осіб, будови психологічного портрета особи злочинця тощо, зокрема при криміналістичному супроводженні досудового та судового розслідування кримінальних проваджень.

Список літератури:

1. Акинщикова Г. И., Полуэктова С. А. Дерматоглифика в системе комплексного изучения человека // Человек и общество. Л., 1971. Вып. 8.
2. Бунак В. В., Неструк М. Ф., Рогинский Я. Я. Антропология. М., 1941
3. Воробьева И.Б., Маланьина Н.И. Следы на месте преступления.- Саратов, 1996.
4. Коваленко Т.М. Криминалистическое исследование следов рук: учебное пособие / Т.М.Коваленко; ГОУ ВПО «Саратовская государственная академия права» – Саратов: Изд-во ГОУ ВПО «Саратовская государственная академия права», 2008. -164 с.
5. Локар Э. Руководство по криминалистике. М., 1941 4. Пороскопия [Текст] / А.И. Люблинский. // Журнал Министерства юстиции. - 1913. - № 10. Декабрь.—с.195—199.
6. Трегубов С. Н. Основы уголовной техники. Научно-технические приемы расследования преступлений. - Петроград, издание юридического книжного склада "Право", 1915.
7. Чаттерджи С. Эджеоскопия // Бюллетень переводов зарубежной крим. лит. М., 1964. Вып. 2. С. 6-10.

**Адміністративне право. Адміністративне
процесуальне право. Митне та податкове право.
Муніципальне право**

*Кадегроб Альбіна Іванівна
здобувачка, Науково-дослідний
інститут публічного права*

*Науковий керівник: Світличний
Олександр Петрович, доктор
юридичних наук, доцент,
Національний університет
біоресурсів і природокористування
України*

АДМІНІСТРАТИВНІ КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

В умовах розвитку та становлення нашої держави проблеми боротьби з корупцією постійно турбувало суспільство, корупція торкалася майже всіх сфер суспільного буття, набула характеру системності і безкарності, катастрофічне зростання корупційних правопорушень підриває економіку держави, становить реальну загрозу існування держави.

За порушення корупційного законодавства, в залежності від настання шкідливих наслідків, до особи може бути застосовано один із видів юридичної відповідальності: кримінальну, адміністративну, цивільну, дисциплінарну.

На думку О. П. Світличного розглядаючи юридичну відповідальність, треба зазначити, що поширеною є класифікація юридичної відповідальності залежно від об'єкта належності правової норми, що порушена. На цій підставі у теорії права розрізняють такі види юридичної відповідальності, як кримінальна, адміністративна, цивільно-правова, дисциплінарна відповідальність. Зазначені види юридичної відповідальності є загальновизнаними і саме у межах

вказаних видів винні особи притягуються до юридичної відповідальності [1, с. 139].

На відміну від інших адміністративних правопорушень, які не носять такого суспільно небезпечного характеру, хоч і є антисуспільними проявами, корупційні правопорушення, у яких би діяннях вони не проявлялися, завжди становлять суспільну небезпеку, адже можуть об'єктивно завдавати або загрожувати завданням шкоди державі й суспільству, а конкретно – встановленому порядку здійснення службових повноважень уповноваженими на виконання функцій держави особами [2, с. 21].

З вищенаведеного міркування випливає, що адміністративне корупційне правопорушення має певний зв'язок із адміністративним правопорушенням.

Нормативне розуміння адміністративного проступку, міститься у ст. 9 КУпАП, яким визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [3].

Визначаючи важливу роль адміністративної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень, варто зазначити, що адміністративне законодавство бере початок свого становлення з 5 жовтня 1995 р. – часу прийняття Закону України «Про боротьбу з корупцією», норми якого передбачали адміністративну відповідальність за вчинення корупційних діянь та інші правопорушення, пов'язані з корупцією [4].

Вказаний перелік корупційних діянь базується на визначеному у тому ж Законі поняття «корупція», окрім того, ст. 2 Закону до корупційних діянь відносила й інші правопорушення, проте, які саме «інші правопорушення», законодавець не визначив. На думку І. Шабаса: «Вбачається, що такими правопорушеннями слід вважати порушення встановлених законом спеціальних обмежень (ст. 5), вимог фінансового контролю (ст. 6), невжиття заходів щодо боротьби з корупцією (ст. 9) та умисне невиконання своїх обов'язків щодо боротьби з корупцією (ст. 11). Наведені правопорушення можна охарактеризувати як такі, що створюють умови для корупції, адже

згадувані нами вище діяння безпосередньо сприяють поширенню корупційних проявів у результаті вчинення передбачених дій або бездіяльності» [5, с. 307].

Ми не можемо в повній мірі погодитися із таким твердженням, оскільки відсутність законодавчого переліку «інших видів правопорушення» – об'єкта корупційного правопорушення, на що посягає особа, а саме – суспільні відносини, що охороняються законом, може призвести до неможливості притягнути таку особу до юридичної відповідальності, яка вчинила таке правопорушення за відсутності визначення об'єкта корупційного правопорушення, яке не визначено законом, а у разі притягнення такої особи до відповідальності, це може призвести до порушень принципу законності в практичній діяльності посадових осіб уповноважених державних органів.

З прийняттям Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 07.04.2011 р., до Особливої частини КУпАП було внесено зміни, шляхом її доповнення Главою 13-А «Адміністративні корупційні правопорушення», до якої було включено: ст. ст. 172-2, 172-3, 172-4, 172-5, 172-6, 172-7, 172-8, 172-9 [3].

У подальшому Законом України «Про запобігання корупції» КУпАП було доповнено ст. 188-46 «Невиконання законних вимог (приписів) Національного агентства з питань запобігання корупції» [6].

Вказані статті КУпАП визначають, які діяння є адміністративними корупційними правопорушеннями, суб'єктів корупційних правопорушень та види адміністративних стягнень, які можуть застосовуватися до осіб, що вчинили корупційне правопорушення.

Література:

1. Світличний О. П. Правовий аналіз визначення та застосування земельно-правової відповідальності, як спеціального виду юридичної відповідальності за порушення земельного законодавства. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2010. №4-5. С. 139-145.

2. Кашуба Я.М. Корупція та відповідальність за корупційні діяння: [навч. посібник]. Л. : ПАІС, 2007. 109 с.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон Української РСР від 07.12.1984 р. № 8073-Х. Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. № 51. Ст. 1122.
4. Доненко В. В., Колпаков В. К. Керування транспортом у стані сп'яніння: адміністративно-деліктні проблеми. Д., 2003. 196 с.
5. Шабас І. Поняття та ознаки адміністративних корупційних правопорушень за законодавством України. Юридичний вісник. 2014. №6. С. 306-311.
6. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10. 2014 р. № 1700-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056.

*Коротун Олена Миколаївна
кандидат юридичних наук,
докторант, Науково-дослідний
інститут публічного права*

ГАРАНТІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Поряд з людською творчістю і винахідливістю інтелектуальна власність всюди навколо нас. Кожний продукт або послуга, які ми вживаємо або отримуємо у повсякденному житті, – це результат інтелектуальної, творчої діяльності людини. Сьогодні все більше зростає розуміння того, що трансформація науково-технічних розробок в інноваційний продукт, придатний для виробництва і ринку, чи не найважчий етап у ланцюзі, який пов'язує розробника зі споживачем, а тому належна охорона суб'єктивних прав суб'єктів права інтелектуальної власності на належні ним об'єкти права інтелектуальної власності визнається в усьому світі невід'ємним елементом ринкових відносин [1, с.6].

З огляду на вищенаведену думку О.П. Світличного, важливо визначити, зміст державних гарантій охорони права інтелектуальної власності.

Гарантії як елемент адміністративно-правового забезпечення слід розглядати як передбачений чинним законодавством комплекс правових засобів впливу за допомогою яких забезпечується реалізація суспільних відносин у сфері охорони суб'єктивного права правовласників та інших учасників відносин у сфері інтелектуальної власності.

Загально-правові гарантії визначені Конституцією України [2], відповідно до якої забезпечення конституційних гарантій охорони та захисту права інтелектуальної власності встановлено законодавчими актами, спеціальними законами, в яких деталізується діяльність суб'єктів публічної адміністрації, уповноважених забезпечити встановлені державою загальнообов'язкові умови та вимоги дотримання громадянами, іншими учасниками відносин сфері охорони інтелектуальної власності. Фактично така діяльність суб'єктів публічної адміністрації спрямована на забезпечення прав та законних інтересів правовласників та інших учасників відносин у сфері інтелектуальної власності.

Виходячи з ключових принципів побудови системи гарантій, у сфері охорони суб'єктів права інтелектуальної власності, повинно йтися про всебічність адміністративно-правових гарантій, які повинні охоплювати такі напрями елементи адміністративно-правового забезпечення як: державну охорону особистого немайнового та (або) майнового права інтелектуальної власності; надання державою гарантій захисту прав учасникам правовідносин у сфері використання об'єктів права інтелектуальної власності; реалізація захисту прав учасникам правовідносин у сфері інтелектуальної власності; гарантії учасникам правовідносин реалізації прав і законних інтересів у сфері інтелектуальної власності; достатність адміністративно-правових гарантій у законодавчих актах, положення яких регулюють сферу охорони права інтелектуальної власності.

Доцільним видається розділення адміністративно-правових гарантій також на: нормативні (в яких закріплено сукупність правових норм, принципів, юридичних обов'язків та

відповідальності); інституційні (пов'язані з механізмами забезпечення діяльності суб'єктів господарської діяльності та інших учасників правовідносин у сфері інтелектуальної власності); організаційно-правові (утворюють уповноважені суб'єкти публічної адміністрації, застосовують різноманітні заходи, засоби, форми та методи своєї діяльності); процесуальні (пов'язані з механізмом захисту прав та законних інтересів правовласників об'єктів інтелектуальної власності, а також прав і законних інтересів споживачів).

До структури адміністративно-правового забезпечення охорони прав суб'єктів інтелектуальної власності слід віднести такі елементи:

- 1) об'єкт адміністративно-правового забезпечення – суспільні відносини у сфері охорони права інтелектуальної власності;
- 2) суб'єкти адміністративно-правового забезпечення у сфері охорони права інтелектуальної власності – суб'єкти публічної адміністрації наділені владними повноваженнями, правами та обов'язками встановлені адміністративно-правовими нормами;
- 3) норми права – адміністративно-правові норми, являючи собою різновид правових норм регулюють суспільні відносини у сфері охорони права інтелектуальної власності, виконують одну із основних функцій щодо забезпечення охорони особистого немайнового та майнового права інтелектуальної власності, захисту суб'єктів господарської діяльності, прав споживачів;
- 4) адміністративно-правові відносини (регулятивні правовідносини; правоохоронні правовідносини; за складом учасників; за сферою виникнення; за станом взаємної підпорядкованості суб'єктів) – відображають вплив адміністративно-правових норм на суб'єктів та об'єктів публічного управління у сфері охорони права інтелектуальної власності, виникають із настанням певних, передбачених адміністративно-правовими нормами юридичних фактів;
- 5) гарантії як елемент адміністративно-правового забезпечення – передбачений чинним законодавством комплекс правових засобів впливу за допомогою яких забезпечується реалізація суспільних відносин на сферу охорони права інтелектуальної власності.

Література:

1. Світличний О. П. Право інтелектуальної власності: Підручник. Вид. 2, змін. і доп. К.: НУБіП України, 2017. 355 с.
2. Конституція України: Прийнята Верховною Радою 28.06. 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. №30. Ст. 141.

*Логвиненко Аліса Олександрівна
здобувач кафедри конституційного
і адміністративного права,
Національний авіаційний
університет*

ЗАСАДИ ПРОЦЕДУРИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ОСКАРЖЕННЯ ЯК ОСНОВА ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Загальні засади процедур адміністративного оскарження сьогодні встановлено Законом України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР (далі – Закон «Про звернення громадян») [1]. Зокрема, статтею 16 зазначеного Закону встановлено засади розгляду такого виду звернення громадян, як скарга.

Оцінку зазначеному Закону вдало надано окремими зарубіжними вченими. Так, виділяються наступні його істотні недоліки щодо врегулювання процедур адміністративного оскарження: застаріла теоретична модель, на якій базується зазначений Закон, що обумовлює врахування сучасних принципів існування правової держави; врегулювання на єдиних засадах зовсім різних за своєю правовою природою правових процедур (не тільки щодо скарг, але й щодо заяв та пропозицій); рамковий характер, що виявляється у нестачі конкретних дійових засобів дотримання законності суб'єктами розгляду зазначених звернень [2, с. 382]. Необхідно визнати певну справедливість висновків вчених. Зокрема, це стосується визначення Законом однакових засад розгляду усіх видів звернень.

Поняття оскарження є усталеним в адміністративному праві. Він розглядається як порядок захисту порушених рішеннями, діями або бездіяльністю суб'єктів владних повноважень суб'єктивних прав, свобод, законних інтересів осіб. Такий порядок обов'язково встановлюється нормами права (у нормативних актах), а невід'ємним способом його ініціювання є подання у порядку, визначеному законом скарги, яка повинна мати визначений зміст [3, с. 384].

В юридичній літературі наводяться слушні позиції щодо значення скарги як способу вирішення публічно-правових спорів: є засобом захисту громадянина без необхідності застосування спеціальних знань у сфері права; надає реальну можливість впливу на діяльність системи суб'єктів виконавчої влади; стан розгляду скарг є показником рівня розвитку громадянського суспільства [4, с. 304]. Одночасно, зазначене можна вказати підставою для висновку щодо недопустимості побудови загальних засад процедури адміністративного оскарження на позиціях змагальності, подібно до чинного нині судового процесу. Адже, на відміну від позову, скаргник знаходиться в інших умовах. Крім того, суб'єкт виконавчої влади має визнавати та виправляти допущені помилки, що позбавляє особу необхідності доводити порушення свого права на засадах змагальності.

Така засада розвитку процедури адміністративного оскарження, як чітке визначення компетенції суб'єкта розгляду скарги звертає увагу на характер такої компетенції: її слід охарактеризувати як процесуальну, оскільки вона стосується виключно процедурних прав та обов'язків (повноважень) зазначеного суб'єкта.

Не позбавлений недоліків чинний Закон «Про звернення громадян». Так, ч. 3 ст. 16 зазначеного Закону встановлюється порядок вирішення скарг на рішення суб'єктів, що мають приватно-правову природу (юридичні особи, створені на основі колективної власності), а також – скарг на рішення вищих органів державної влади. Відповідні скарги вирішуються в судовому порядку. Викладені положення дозволяють висловити одразу декілька зауважень щодо цієї норми. Стосовно скарг на рішення, дії, бездіяльність юридичних осіб колективної власності, то фактично зазначений Закон стосується, у цій частині правовідносин, які є приватними за своїм характером, а отже, мають врегульовуватись актами іншої галузевої належності.

Стосовно ж скарг на акти вищих органів державної влади, то достатньо спірним видається в даному випадку позбавлення особи права на адміністративне оскарження тільки на підставі становища таких органів в системі органів влади. Крім того, це не відповідає проголошеному курсу на пріоритет прав людини та системи захисту прав людини. Виходячи з наведеного, з метою виключення зі сфери регулювання закону приватних відносин, а також забезпечення права особи на адміністративне оскарження рішень вищих державних органів влади необхідно внести зміни до статті 16 Закону України «Про звернення громадян», зокрема ч. 2 ст. 16 – виключити.

Отже, засадами процедурної форми розгляду скарг мають виступати: єдність засад процедурної форми для всіх видів проваджень за скаргами, незалежно від виду конкретних правовідносин; інквізиційний характер процедури; універсальний характер правосуб'єктності заявника (як фізична, так і юридична особа); диференціація процедурної форми розгляду скарг в окремих органах виконавчої влади з огляду на: специфіку оскаржуваних рішень, різний порядок реалізації своєї правосуб'єктності різними органами виконавчої влади; особливі вимоги до чіткості визначення предмету оскарження в окремих категоріях скарг; чітке та вичерпне визначення процедурного статусу (прав та обов'язків) скаржника та процесуальної компетенції суб'єкта розгляду в конкретному провадженні з розгляду скарги; чітке визначення основних етапів розгляду скарги, моментів їх початку та завершення, в тому числі – процедурних строків розгляду скарги; гнучкість процедурних строків, можливість їх подовження чи скорочення залежно від конкретних обставин справи; юридична відповідальність суб'єкта розгляду скарги за бездіяльність чи затягування її розгляду. Реалізації таких засад безпосереднім чином впливатиме і на вдосконалення процесуальної компетенції суб'єкта розгляду скарги у наведених провадженнях.

Література:

1. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47 (19.11.96). Ст. 256.

2. Писаренко Н.Б., Сьоміна В.А. Судовий і позасудовий порядок вирішення публічно-правових спорів, їх співвідношення і стан правового врегулювання в Україні. Збірник наукових праць «Адміністративне право України: стан і перспективи розвитку»: VI Міжнародна науково-практична конференція «Адміністративне право України: стан і перспективи розвитку» (м. Київ, 23-24 вересня 2011 р.). К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2011. 600 с.
3. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч. У 2 т. Т. 1: Загальна частина / за ред. кол. В. Б. Авер'янова (голова). К.: Юрид. думка, 2007.
4. Курс адміністративного права України: підручник / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, І.Д. Пастух, В.Д. Сущенко та ін. / за ред. В. В. Коваленка. К.: Юрінком Інтер, 2012. 808 с.

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

**Економіка, організація і управління підприємствами, галузями,
комплексами**

Галецький Даніїл Юрійович РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВНИЙ
ПОКАЗНИК ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....3

Міщенко Світлана Олегівна БЕЗРОБІТТЯ, ЯК НЕГАТИВНЕ
ЯВИЩЕ В УМОВАХ ТРУДОРЕСУРСНОЇ ВОЛАТИЛЬНОСТІ.....5

Маркетинг

Гнатченко Олена Володимирівна, Галушко Олена Ігорівна
КОНТЕНТ-МАРКЕТИНГ ЯК ФАКТОР ЗБІЛЬШЕННЯ
ПРОДАЖІВ.....11

Бухгалтерський облік, аналіз і аудит

Луцик Юлія Олександрівна ВНУТРІШНІЙ АУДИТ В
ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ.....14

Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці

Задорожня Тетяна Миколаївна, Параниця Надія Володимирівна
СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ.....17

Банківська справа. Гроші, фінанси і кредит

Борисенко Наталія Вікторівна, Галушко Олена Ігорівна

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ
БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ.....21

Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Македон Галина Миколаївна ПРОБЛЕМА ЗАЙНЯТОСТІ

СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ У КОНТЕКСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО
РОЗВИТКУ24

ЮРИДИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Міжнародне право**

Maxurov Aleksey Anatolyevich COORDINATION AS A LEGAL
MECHANISM OF THE ORGANIZATION OF FOREIGN POLICY
ACTIVITY OF THE SLOVAK REPUBLIC.....28

Sobolev Daniil Vladimirovich, Kozin Sergey Sergeevich ARMED
CONFLICT IN SYRIA AS A FACTOR IN THE EMPOWERMENT OF
THE AGENCY FRONTEX / ВООРУЖЕННИЙ КОНФЛИКТ В
СИРИИ КАК ФАКТОР РАСШИРЕНИЯ ПОЛНОМОЧИЙ
«ФРОНТЕКСА».....30

Ковальчук Ірина Миколаївна СХІДНЕ ПАРТНЕРСТВО І
УКРАЇНА.....33

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право.
Міжнародне приватне право. Трудове право та право соціального
забезпечення**

Гордєєва Ольга Іллівна ЩОДО ОСТАННІХ ЗМІН В СІМЕЙНОМУ
КОДЕКСІ.....35

Гулик Андрій Григорович ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ
ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ.....37

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.
Судоустрій. Правоохоронні органи, прокуратура та адвокатура**

Matiushkova Tetiana Petrivna THE PECULIARITIES OF THE
MECHANISM OF COMMITTING ELECTION CRIMES.....41

Жуков Андрій Андрійович ТАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ
РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У ПОДАТКОВІЙ СФЕРІ.....44

Казімко Вячеслав Анатолійович ФІЛОСОФСЬКИЙ ПІДХІД ДО
ПОНЯТТЯ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ ПОПЕРЕДЖЕННЯ
ПРАВОПОРУШЕНЬ.....49

Пекар Ростислав Нар'янович ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ СЛІДЧОГО.....53

Подсухіна Світлана Сергіївна ПРОВОКАЦІЯ ПІДКУПУ У
КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ОКРЕМИХ
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН.....58

Скарбарчук Олександр Григорович ЗАГАЛЬНИЙ ПРЕДМЕТ
ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ПРИ
ЗАСТОСУВАННІ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО
ХАРАКТЕРУ НА ПІДСТАВІ П.2. Ч.1 СТ. 96-3 КК УКРАЇНИ.....65

Федчишин Андрій Анатолійович АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
ЕКСПЕРТИЗИ ЯК ДЖЕРЕЛА ДОКАЗУ В ДІЯЛЬНОСТІ
ТРЕТЕЙСЬКИХ СУДІВ ТА МІЖНАРОДНОГО КОМЕРЦІЙНОГО
АРБІТРАЖУ.....69

Юзик Вікторія Павлівна НЕ ВИКОРИСТАНІ МОЖЛИВОСТІ
ДОСЛІДЖЕННЯ ПАПІЛЯРНИХ ЛІНІЙ (ДЕРМАТОГЛІФІКА,
ПОРОСКОПІЯ І ЕДЖЕОСКОПІЯ).....76

**Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право.
Митне та податкове право. Муніципальне право**

Кадегроб Альбіна Іванівна АДМІНІСТРАТИВНІ КОРУПЦІЙНІ
ПРАВОПОРУШЕННЯ.....83

Коротун Олена Миколаївна ГАРАНТІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ОХОРОНИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....86

Логвиненко Аліса Олександрівна ЗАСАДИ ПРОЦЕДУРИ
АДМІНІСТРАТИВНОГО ОСКАРЖЕННЯ ЯК ОСНОВА
ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ
СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ.....89

НАУКОВА СПІЛЬНОТА

Прийдуть дев'ять економіко- правові дискусії

26 липня 2019 р.

**Матеріали міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції**

Підписано до друку 7.08.2019р.
Формат 60х84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 90 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. 0979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net
